

Ετήσια έκθεση για την κατάσταση σε θέματα ρατσισμού και ξενοφοβίας στα κράτη μέλη της ΕΕ

EUMC 2006

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πρόλογος της Ετήσιας Έκθεσης 2006

Η παρούσα ετήσια έκθεση για το 2005 είναι η πρώτη που καλύπτει ένα πλήρες έτος από τη διεύρυνση της ΕΕ το 2004. Το γεγονός ότι σημαντικοί πληθυσμοί Ρομά ζουν σε αρκετά από τα νέα κράτη μέλη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σημαίνει ότι στις εκθέσεις του EUMC, περιλαμβανομένης της παρούσας ετήσιας έκθεσης, είναι εντονότερη η παρουσία θεμάτων που αφορούν διακρίσεις σε βάρος Ρομά. Επίσης, όπως επισημαίνεται στην έκθεση, η κατάσταση της κοινότητας των Ρομά εξακολουθεί να αποτελεί θέμα ενδιαφέροντος το οποίο βρίσκεται ψηλά στην πολιτική ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αρκετά γεγονότα που συνέβησαν το 2005 συνέτειναν στην ανάδειξη των θεμάτων του αποκλεισμού, των διακρίσεων και της ένταξης στην ΕΕ. Τον Ιούλιο μουσουλμάνοι βρετανοί βομβιστές αυτοκτονίας προκάλεσαν τον θάνατο περισσότερων από 50 ανθρώπων και τον τραυματισμό εκατοντάδων σε επιθέσεις στο σύστημα μέσων μαζικής μεταφοράς του Λονδίνου. Το γεγονός αυτό αρχικά προκάλεσε αύξηση των εγκλημάτων «θρησκευτικού μίσους» στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά σύμφωνα με τα συμπεράσματα έκθεσης του EUMC σχετικά με τα επακόλουθα των εγκλημάτων, η σθεναρή στάση που τήρησαν οι πολιτικοί ηγέτες και οι ηγέτες των κοινοτήτων τόσο ως προς την καταδίκη των επιθέσεων όσο και ως προς την προάσπιση των δικαιωμάτων των Μουσουλμάνων φαίνεται να συνέβαλε στον περιορισμό των επιθέσεων αυτών τους μήνες που ακολούθησαν. Το έτος 2005 σηματοδεύτηκε επίσης από βίαιες ταραχές στα προάστια γαλλικών πόλεων τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο. Στις ταραχές αυτές συμμετείχαν κυρίως νεαροί άνδρες βορειοαφρικανικής καταγωγής, πυροδοτώντας συζητήσεις για την αποξένωση των νεαρών αυτών ανδρών και τη διακριτική μεταχείριση και τον αποκλεισμό που βιώνουν συχνά, ιδίως στον τομέα της απασχόλησης. Η κατάσταση γενικά επηρεάζεται από τον φόβο και την καχυποψία, το αίσθημα και το βίωμα του «μη ανήκειν». Ποτέ μέχρι σήμερα δεν ήταν επιτακτικότερη η ανάγκη για συντονισμένη δράση και ισόρροπη πληροφόρηση, για αποσαφήνιση των δυνατοτήτων και των περιορισμών, για επεξεργασία κοινωνικών κανόνων και κανονισμών ώστε να μπορέσουν οι εθνοτικές, πολιτισμικές και θρησκευτικές μειονότητες και οι κυρίως πληθυσμοί να συμβιώσουν αρμονικά και στη βάση του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Τα γεγονότα του 2005 αναδεικνύουν τη σημασία των ενεργειών της πολιτικής ηγεσίας κάθε κράτους μέλους. Πρώτα από όλα, οι πολιτικοί ηγέτες οφείλουν να μην εκμεταλλεύονται αυτά τα βίαια συμβάντα ως μέσο για την εξασφάλιση βραχυπρόθεσμου πολιτικού οφέλους. Εξίσου σημαντικό είναι να παρέχουν σαφή υποστήριξη στη λήψη μέτρων σε κάθε κράτος μέλος τα οποία καταπολεμούν δραστηρικά τις διακρίσεις, περιορίζοντας έτσι τον κίνδυνο της αποξένωσης και του αποκλεισμού που πλήττει τμήματα της ευρωπαϊκής νεολαίας. Πιο συγκεκριμένα, οφείλουν να παρέχουν εμφανή στήριξη στα εθνικά μέτρα κατά των διακρίσεων, που προβλέπονται από τις οδηγίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων, στις χώρες εκείνες στις οποίες η ανταπόκριση στα μέτρα αυτά είναι αργή και όπου

συνάγεται το μήνυμα ότι οι διακρίσεις ως πρόβλημα δεν αντιμετωπίζονται με σοβαρότητα.

Η ύπαρξη μεγάλων διαφορών μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά την προτεραιότητα που φαίνεται να δίνουν στην καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων είναι μια από τις διαπιστώσεις αυτής της έκθεσης. Στην έκθεση περιγράφεται η πρόοδος που σημείωσαν τα κράτη μέλη έως τα τέλη του 2005 όσον αφορά την μεταφορά των δύο οδηγιών για την καταπολέμηση των διακρίσεων και σημειώνεται ότι, όπως έκρινε το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τέσσερα κράτη μέλη επέδειξαν ολιγωρία ως προς τη θέσπιση όλων των απαιτούμενων διατάξεων για τη συμμόρφωση με την οδηγία για τη φυλετική ισότητα, αν και η προβλεπόμενη προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας από τα εν λόγω κράτη μέλη έληγε τον Ιούλιο του 2003. Στην έκθεση επίσης επισημαίνεται η μεγάλη ποικιλομορφία των ρυθμίσεων για τη θέσπιση ενός φορέα ειδικού για την προαγωγή της ίσης μεταχείρισης, όπως προβλέπεται στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα. Σε μερικές χώρες, έως τα τέλη του 2005 δεν είχαν οριστεί καν οι εν λόγω φορείς. Αντίθετα, σε μερικές άλλες, όχι μόνο ορίστηκαν φορείς αλλά και τους παραχωρήθηκαν εξουσίες για την παροχή συνδρομής σε θύματα διακρίσεων οι οποίες υπερβαίνουν τα ελάχιστα πρότυπα που προβλέπονται από την οδηγία.

Στο πλαίσιο των προβλημάτων των φυλετικών διακρίσεων και του ρατσιστικού εγκλήματος που περιγράφονται στην έκθεση, το EUMC απευθύνει έκκληση για καλύτερους μηχανισμούς συλλογής δεδομένων που θα συμβάλλουν στον προσδιορισμό και την καταπολέμηση αυτών των φαινομένων, καθώς και για τη συμπερίληψη στις πολιτικές των κρατών μελών για τη φυλετική/εθνοτική ισότητα θετικών μέτρων που θα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος τους. Το προσεχές έτος είναι ιδιαίτερα πρόσφορο για σειρά βελτιώσεων στους τομείς αυτούς δεδομένης της ανακήρυξης του 2007 ως «Έτους ίσων ευκαιριών για όλους».

Η Ετήσια Έκθεση 2006 έχει την ίδια δομή με εκθέσεις προηγούμενων ετών από την άποψη ότι καλύπτει εξελίξεις σε πέντε θεματικούς τομείς: απασχόληση, στέγαση, εκπαίδευση, ρατσιστική βία και ρατσιστικά εγκλήματα, καθώς και νομικές και θεσμικές εξελίξεις σε θέματα ρατσισμού και διακρίσεων κατά το έτος 2005. Όπως και στην περυσινή έκθεση σε κάθε έναν από αυτούς του πέντε θεματικούς τομείς αφιερώνεται ειδικό κεφάλαιο. Ωστόσο, μια νέα εξέλιξη στη φετινή έκθεση είναι η προσθήκη ενός κεφαλαίου στο οποίο περιγράφονται οι σχετικές εξελίξεις κατά τη διάρκεια του 2005 στο επίπεδο της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και όχι στο επίπεδο των επιμέρους κρατών μελών.

Το EUMC θα συνεχίσει να παρέχει την υποστήριξή του στις προσπάθειες που καταβάλλονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της για την προαγωγή της ένταξης, την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων και την κατάδειξη της θετικής αξίας της πολυμορφίας και της ισότητας. Εξακολουθεί να παρέχει στήριξη στο πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ένταξη και την καταπολέμηση του βίαιου ριζοσπαστισμού.

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου και του προσωπικού του EUMC για την υποστήριξη και τη δέσμευσή τους, καθώς για το σημαντικό έργο που επιτέλεσαν τους τελευταίους 12 μήνες.

Anastasia Crickley
Πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου

Beate Winkler
Διευθύντρια του EUMC

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος της Ετήσιας Έκθεσης 2006.....	3
Πίνακας περιεχομένων	6
1. Εισαγωγή	8
2. Πρωτοβουλίες σε νομικό και θεσμικό επίπεδο	12
3. Ρατσισμός και διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης	14
4. Ρατσισμός και διακρίσεις στον τομέα της στέγασης	17
5. Ρατσισμός και διακρίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης.....	19
6. Ρατσιστική βία και ρατσιστικά εγκλήματα	21
7. Εξελίξεις σε θέματα πολιτικής και νομοθεσίας της ΕΕ.....	24
8. Συμπεράσματα	26
9. Συστάσεις.....	38

1. Εισαγωγή

Η ετήσια έκθεση για το 2006 καλύπτει στοιχεία και εξελίξεις που αφορούν την εμφάνιση ρατσιστικών, ξενοφοβικών, αντισημιτικών και αντιμουσουλμανικών εκδηλώσεων, καθώς και αντιδράσεων στις εκδηλώσεις αυτές, στα 25 κράτη μέλη της ΕΕ κατά το έτος 2005. Όπως και η περυσινή έκθεση, η φετινή καλύπτει πέντε θεματικούς τομείς, αυτούς της νομοθεσίας, της απασχόλησης, της στέγασης, της εκπαίδευσης, της ρατσιστικής βίας και των ρατσιστικών εγκλημάτων. Τα δεδομένα και οι πληροφορίες συλλέγονται από τους 25 Εθνικούς Φορείς Συνεργασίας (ένας σε κάθε κράτος μέλος) του EUMC, οι οποίοι διαβιβάζουν τα στοιχεία στο EUMC υπό κοινές ενότητες σε κάθε έναν από τους πέντε θεματικούς τομείς. Εφέτος, για πρώτη φορά προστέθηκε ένα νέο κεφάλαιο εν είδει επισκόπησης των πρωτοβουλιών που ελήφθησαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά το 2005 σχετικά με τον ρατσισμό, τις διακρίσεις και την ξενοφοβία στην Ευρώπη.

Κατά το έτος 2005 σημειώθηκαν αρκετά δραματικά γεγονότα τα οποία εστίασαν την προσοχή στις δημόσιες συζητήσεις για τον αποκλεισμό, τις διακρίσεις και την ένταξη των μεταναστών και των μειονοτήτων στην ΕΕ. Μεταξύ των γεγονότων αυτών ξεχωρίζει η σειρά βομβιστικών επιθέσεων σε μέσα μαζικής μεταφοράς που πραγματοποιήθηκαν στο Λονδίνο, στις 7 Ιουλίου, σκοτώνοντας 52 άτομα και τραυματίζοντας εκατοντάδες. Οι βομβιστές ήταν μουσουλμάνοι βρετανοί νεαροί άνδρες. Στις 21 Ιουλίου επιχειρήθηκαν τέσσερις ακόμα επιθέσεις στο σύστημα μέσων μαζικής μεταφοράς του Λονδίνου, χωρίς να προκαλέσουν τραυματισμούς ή θανάτους. Στην περυσινή ετήσια έκθεση του EUMC¹, γινόταν αναφορά σε γεγονότα του προηγούμενου έτους – τις βομβιστικές επιθέσεις που πραγματοποιήθηκαν στο σιδηροδρομικό δίκτυο της Μαδρίτης τον Μάρτιο του 2004, και την μετέπειτα δολοφονία του Theo van Gogh στον Άμστερνταμ – εγκλήματα τα οποία διαπράχθηκαν αμφότερα από ριζοσπάστες ισλαμιστές και οδήγησαν σε βίαια επεισόδια σε διάφορες χώρες, που είχαν κυρίως ως στόχο Μουσουλμάνους και τζαμιά. Ομοίως, στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2005 αναφέρθηκε έξαρση των εγκλημάτων «θρησκευτικού μίσους» κατά μουσουλμανικών στόχων την επαύριον των βομβιστικών επιθέσεων. Ωστόσο, όπως φαίνεται στην ανάλυση που παρατίθεται στο κεφάλαιο 6 της παρούσας έκθεσης, έως τα τέλη του μήνα που ακολούθησε, ο αριθμός των αναφερόμενων κρουσμάτων μειώθηκε σε «φυσιολογικά» επίπεδα.

Τον Νοέμβριο του 2005 το EUMC δημοσίευσε έκθεση² σχετικά με τις συνέπειες των επιθέσεων, η οποία κατέληγε στο ακόλουθο συμπέρασμα: «η σθεναρή στάση που κράτησαν οι πολιτικοί ηγέτες και οι ηγέτες των κοινοτήτων, καταδικάζοντας τις επιθέσεις και ταυτόχρονα προασπίζοντας τα νόμιμα δικαιώματα των

1 Βλέπε παράρτημα 1 της κύριας έκθεσης σχετικά με την μεθοδολογία των ετήσιων εκθέσεων.

2 EUMC (2005) Οι επιπτώσεις των βομβιστικών επιθέσεων της 7^{ης} Ιουλίου 2005 στο Λονδίνο στις μουσουλμανικές κοινότητες της ΕΕ, Βιέννη: EUMC .
<http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/London/London-Bomb-attacks-EL.pdf>.

μουσουλμάνων, οδήγησαν στη γρήγορη μείωση των [ρατσιστικών] κρουσμάτων». Οι ηγέτες των κοινοτήτων και οι πολιτικοί ηγέτες έσπευσαν να διαχωρίσουν τις ενέργειες ελάχιστων μουσουλμάνων βρετανών βομβιστών από τη μουσουλμανική κοινότητα στο σύνολό της. Το μήνυμα αυτό βρήκε θετική ανταπόκριση και μεταδόθηκε κατ' επανάληψη από τα βρετανικά και τα διεθνή μέσα ενημέρωσης με αποτέλεσμα να μην «δαιμονοποιηθεί» η μουσουλμανική κοινότητα στην Μεγάλη Βρετανία και να μην εγερθούν θεμελιώδη ερωτήματα περί της ύπαρξης μιας «πολυπολιτισμικής κοινωνίας». Αξίζει να σημειωθεί ότι σε έρευνα που διενεργήθηκε από την εταιρεία MORI έναν μήνα μετά τις βομβιστικές επιθέσεις στο Λονδίνο, το 62 % των ερωτηθέντων συμφώνησε ότι «η πολυπολιτισμικότητα κάνει τη Μεγάλη Βρετανία καλύτερο μέρος για να ζει κανείς».³

Το έτος 2005 σημαδεύτηκε επίσης από βίαιες ταραχές στα προάστια του Παρισιού και άλλων πόλεων της Γαλλίας που ξέσπασαν στα τέλη Οκτωβρίου και συνεχίστηκαν έως τα μέσα Νοεμβρίου και στις οποίες συμμετείχαν κυρίως νεαροί άνδρες βορειοαφρικανικής καταγωγής. Κατά τη διάρκεια των ταραχών εκδηλώθηκαν νυχτερινές εμπρηστικές επιθέσεις σε εκατοντάδες οχήματα και ακίνητα. Ένα συχνά επαναλαμβανόμενο θέμα στις πολλές αναλύσεις που ακολούθησαν γύρω από τα αίτια των ταραχών αυτών ήταν η αποξένωση μεγάλου αριθμού κατοίκων των προαστίων αυτών και ο αποκλεισμός και οι διακρίσεις που βίωναν στην απασχόληση. Αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τα φαινόμενα αυτά που σημειώθηκαν το 2005 εξετάζονται στον κεφάλαιο 3 της ετήσιας έκθεσης, στο οποίο παρατίθενται οι στατιστικοί δείκτες της ανισότητας στην απασχόληση στα κράτη μέλη της ΕΕ, περιγράφονται οι τρόποι με τους οποίους οι διακρίσεις προσελκύουν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης και παρέχονται παραδείγματα των μορφών με τις οποίες εκδηλώνονται στο δημόσιο προσκήνιο. Επίσης μνημονεύονται μελέτες που πραγματοποιήθηκαν το 2005 από τις οποίες προκύπτει ότι στη Γαλλία, όπως και σε πολλές άλλες κοινοτικές χώρες, τα αλλοδαπά άτομα που δεν κατάγονται από χώρες της ΕΕ πλήττονται από πολύ υψηλότερα ποσοστά ανεργίας ακόμα και στις περιπτώσεις που διαθέτουν ίδιο μορφωτικό επίπεδο με τον γενικό πληθυσμό.

Επίσης στη Γαλλία, μια σειρά πυρκαγιών εκδηλώθηκαν στο Παρίσι σε ξενοδοχεία και πολυκατοικίες όπου στεγάζονταν μετανάστες το 2005. Δύο πυρκαγιές σημειώθηκαν τον Αύγουστο σκοτώνοντας περισσότερα από 20 άτομα και μία τον Απρίλιο με ανάλογο αριθμό θυμάτων. Πολλά από τα θύματα ήταν παιδιά και οι περισσότερες από τις οικογένειες προέρχονταν από την Αφρική. Τα περιστατικά αυτά έστρεψαν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης στις άθλιες συνθήκες στέγασης πολλών μεταναστών. Στο κεφάλαιο 4 της ετήσιας έκθεσης εξετάζεται η κατάσταση στον τομέα της στέγασης των μεταναστών και των μειονοτήτων που επικράτησε στην Ευρώπη το 2005, μέσω της περιγραφής της ανισότητας και του διαχωρισμού που υφίστανται οι κοινότητες των μεταναστών και των μειονοτήτων, και των εκδηλώσεων άμεσων και έμμεσων διακρίσεων στις οποίες εκτίθενται.

³ MORI, 10 Αυγούστου 2005. Βλ. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4137990.stm.

Τα προαναφερθέντα γεγονότα, ωστόσο, δεν πρέπει να αποσπούν την προσοχή από το γεγονός ότι φαινόμενα διακρίσεων αποτελούν μέρος της καθημερινής ζωής πολλών Ευρωπαίων, ανεξαρτήτως της επέλευσης γεγονότων που τυγχάνουν μεγάλης προβολής. Στο πλαίσιο αυτό, στο κεφάλαιο 5 της ετήσιας έκθεσης περιγράφονται πρακτικές και δομές που εισάγουν διακρίσεις στην εκπαίδευση, αναδεικνύοντας κυρίως ζητήματα διαχωρισμού στην εκπαίδευση, και ιδίως την επισφαλή κατάσταση μελών των κοινοτήτων Ρομά όσον αφορά τις μαθησιακές τους επιδόσεις και τη διακριτική μεταχείριση που υφίστανται. Επίσης, στο κεφάλαιο 5 εξετάζονται οι τελευταίες εξελίξεις σε πολιτικές και δημόσιες συζητήσεις γύρω από τα θρησκευτικά σύμβολα στην εκπαίδευση. Το κεφάλαιο αυτό κλείνει με παραδείγματα καλής πρακτικής που υλοποιήθηκαν το 2005 για την προαγωγή του αντιρατσισμού και τη βελτίωση της κατάστασης των μεταναστών και των μειονοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο των υφιστάμενων ανισοτήτων στους θεματικούς τομείς της απασχόλησης, της στέγασης και της εκπαίδευσης, η μεταφορά των κοινοτικών οδηγιών για την ισότητα είναι ιδιαίτερης σημασίας. Το κεφάλαιο 2 της ετήσιας έκθεσης πραγματεύεται την κατάσταση που επικρατεί στα κράτη μέλη της ΕΕ όσον αφορά τη μεταφορά της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση. Επίσης, στο κεφάλαιο 2 εξετάζεται η κατάσταση που επικρατεί σήμερα στα κράτη μέλη όσον αφορά τη θέσπιση φορέων ειδικών για την προαγωγή της ίσης μεταχείρισης, καθώς και την καλή πρακτική σε θέματα ίσης μεταχείρισης και ένταξης.

Τα γεγονότα του 2005 συνηγορούν υπέρ της έλλειψης δεδομένων που θα μπορούσαν να φωτίσουν ή να εξηγήσουν ορισμένες εξελίξεις. Η εν λόγω έλλειψη δεδομένων αφορά όλους τους θεματικούς τομείς που καλύπτει η ετήσια έκθεση, αλλά είναι ιδιαίτερα εμφανής στην διαφοροποιούμενη ποιότητα των δεδομένων όσον αφορά τις στατιστικές για τη ρατσιστική βία και το ρατσιστικό έγκλημα, όπου, σε ορισμένες περιπτώσεις, υπάρχει παντελής έλλειψη τέτοιων δεδομένων. Ως εκ τούτου, το κεφάλαιο 6 δεν περιορίζεται στην παράθεση πληροφοριών για τις τάσεις της ρατσιστικής βίας και των ρατσιστικών εγκλημάτων στα κράτη μέλη, όπου αυτά είναι διαθέσιμα, αλλά εξετάζει επίσης την τρέχουσα κατάσταση που επικρατεί στα κράτη μέλη της ΕΕ όσον αφορά τη συλλογή δεδομένων. Επιστάται η προσοχή σε ευάλωτες ομάδες όπως οι αιτούντες άσυλο και οι πρόσφυγες καθώς και οι Ρομά, οι Μουσουλμάνοι και οι Εβραίοι, τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο κοινότητας. Επίσης, επισημαίνονται καλές πρακτικές όσον αφορά την αστυνόμευση και τη συλλογή δεδομένων, την πρόληψη του ρατσισμού και του εξτρεμισμού και την παροχή βοήθειας και καθοδήγησης στα θύματα.

Η καταπολέμηση του ρατσισμού εξακολουθεί να αποτελεί πεδίο ευρέος φάσματος δραστηριοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο κεφάλαιο 7 της ετήσιας έκθεσης γίνεται επισκόπηση των δραστηριοτήτων αυτών κατά τη διάρκεια του 2005. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται ζητήματα που αφορούν την αλληλεγγύη και την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων καθώς και την ιδιαίτερη σημασία που προσδίδουν τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα στην κατάσταση των κοινοτήτων Ρομά στα κράτη μέλη της ΕΕ. Επίσης, θέματα που αφορούν την ελευθερία και την ασφάλεια καταλαμβάνουν πλέον υψηλή θέση στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής

Ένωσης. Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕ συνεχίζει να εργάζεται για την καταπολέμηση του βίαιου ριζοσπαστισμού. Η Επιτροπή συνεχίζει τις εργασίες της στη βάση της ανακοίνωσής της με θέμα το κοινό πρόγραμμα για την ένταξη των μεταναστών μέσω της προαγωγής των κοινών βασικών κανόνων για την ένταξη, την οποία ενέκρινε το Συμβούλιο το 2004.

Στις έξι ενότητες που ακολουθούν συνοψίζονται τα έξι κύρια θεματικά κεφάλαια της ετήσιας έκθεσης του EUMC για το 2006.

2. Πρωτοβουλίες σε νομικό και θεσμικό επίπεδο

Η διαδικασία μεταφοράς των δύο οδηγιών για την καταπολέμηση των διακρίσεων έχει ολοκληρωθεί ή δρομολογηθεί, με την κατάθεση νομοσχεδίων στα κοινοβούλια των περισσοτέρων κρατών μελών. Ωστόσο, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων το 2005 εξέδωσε απόφαση σύμφωνα με την οποία η Φινλανδία, το Λουξεμβούργο, η Γερμανία και η Αυστρία επέδειξαν ολιγωρία ως προς τη θέσπιση όλων των απαιτούμενων για τη συμμόρφωση με την οδηγία για τη φυλετική ισότητα νόμων, κανονισμών και διοικητικών διατάξεων πριν από τη λήξη της προθεσμίας μεταφοράς στις 19 Ιουλίου 2003. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε επίσης ότι το Λουξεμβούργο επέδειξε ολιγωρία ως προς τη μεταφορά της οδηγίας για την ισότητα στην απασχόληση πριν από τη λήξη της προβλεπόμενης ημερομηνίας. (Η ημερομηνία λήξης της προθεσμίας μεταφοράς για την ΕΕ των 10 ήταν μεταγενέστερη εκείνης για την ΕΕ των 15.)

Σε ορισμένα κράτη μέλη εντοπίστηκαν προβλήματα σχετικά με τη διαδικασία μεταφοράς και διαπιστώθηκε η διεξαγωγή πολιτικών συζητήσεων που μαρτυρούν θεμελιώδεις διαφωνίες ως προς τη μεταφορά των οδηγιών. Στην Τσεχική Δημοκρατία και τη Γερμανία, η άνω βουλή απέρριψε το προτεινόμενο νομοσχέδιο για τη μεταφορά των οδηγιών. Στο Λουξεμβούργο, το Συμβούλιο της Επικρατείας (*Conseil d'Etat*) δημοσιοποίησε μια καθοριστικής σημασίας γνώμη επί του προτεινόμενου νομοσχεδίου για τη μεταφορά των οδηγιών. Στη Λεττονία και τη Μάλτα η βασική νομοθεσία για τη μεταφορά της μίας ή και των δύο οδηγιών εξακολουθεί να είναι διαθέσιμη μόνον υπό μορφή σχεδίου εν αναμονή κοινοβουλευτικής έγκρισης. Στην Εσθονία και την Πολωνία δεν υπήρξε καμία αξιοσημείωτη νομοθετική δραστηριότητα σχετικά με τη μεταφορά των οδηγιών.

Ειδικό φορείς

Υπήρξαν επίσης προβλήματα όσον αφορά την ύπαρξη φορέα ειδικού για την προαγωγή της ίσης μεταχείρισης σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα. Στην Τσεχική Δημοκρατία, τη Γερμανία, το Λουξεμβούργο και τη Μάλτα έως τα τέλη του 2005 δεν είχε οριστεί ειδικός φορέας. Στην Πολωνία είχε οριστεί ένας φορέας στο παρελθόν, ο οποίος όμως έπαυσε να υφίσταται τον Νοέμβριο του 2005.

Ωστόσο, στα περισσότερα κράτη μέλη ορίστηκε φορέας ειδικός για την προαγωγή της ίσης μεταχείρισης. Από την άποψη των εξουσιών των φορέων αυτών, είναι αξιοσημείωτο ότι ορισμένοι παρέχουν βοήθεια σε θύματα διακρίσεων υπό τη μορφή υποστήριξης για την κίνηση νομικών διαδικασιών, καθ' υπέρβαση των ελάχιστων προτύπων που προβλέπονται από την οδηγία για τη φυλετική ισότητα - όπως στο Βέλγιο, την Ιρλανδία, τη Λεττονία, την Ουγγαρία, την Αυστρία, τη Σλοβακία, τη Φινλανδία, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Η «Αρχή Ίσης Μεταχείρισης» της Ουγγαρίας είναι αξιοπρόσεκτη για τις ιδιαίτερα ευρείες εξουσίες που διαθέτει όσον αφορά τη στήριξη των θυμάτων διακρίσεων. Η εν λόγω αρχή έχει τη δυνατότητα να παρεμβαίνει στη δικαστική επανεξέταση διοικητικών αποφάσεων. Μπορεί επίσης να ενεργεί ως εκπρόσωπος θυμάτων διακρίσεων ενώπιον της δικαιοσύνης και να κινεί νομικές διαδικασίες στο όνομα του δημοσίου συμφέροντος για την προστασία προσώπων και ομάδων. Ένα ακόμη παράδειγμα ειδικού φορέα με αυξημένες εξουσίες για την υποστήριξη θυμάτων διακρίσεων είναι το εθνικό κέντρο της Σλοβακίας για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Οι αυξημένες εξουσίες των φορέων αυτών για παροχή νομικής συνδρομής σε θύματα διακρίσεων τους δίνει τη δυνατότητα να συμβάλλουν θετικά στην αποτελεσματικότητα της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων στα κράτη μέλη.

3. Ρατσισμός και διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης

Καθώς η νομοθεσία κατά των διακρίσεων τίθεται σε ισχύ και αρχίζουν να εκδικάζονται ολοένα περισσότερες υποθέσεις, και καθώς αυξάνεται το εύρος ερευνών που διεξάγονται σχετικά με τις διακρίσεις και η διάδοση των αποτελεσμάτων τους, υπάρχουν ενδείξεις ότι οι γενικές θεωρήσεις του παρελθόντος σύμφωνα με τις οποίες το κύριο αίτιο της ανισότητας στην απασχόληση είναι τα μορφωτικά και άλλα ελλείμματα των μεταναστών αντισταθμίζονται από μια ευρύτερη συνειδητοποίηση του τρόπου λειτουργίας των διακρίσεων και της ανάγκης καταπολέμησής τους.

Το 2005 αναφέρθηκαν αρκετές εξελίξεις που υποδηλώνουν ότι το πρόβλημα των διακρίσεων και η ανάγκη ανάληψης δράσης καταγράφεται ολοένα περισσότερο στη συνείδηση των φορέων χάραξης πολιτικής σε αρκετά κράτη μέλη. Μεταξύ των εξελίξεων αυτών είναι οι πρωτοβουλίες για συλλογή επίσημων στατιστικών στοιχείων και την ανάθεση ερευνών που θα προσδιορίσουν με μεγαλύτερη ακρίβεια το μέγεθος και τη φύση του προβλήματος.

Το ζήτημα των «εθνοτικών δεδομένων»

Η γενική έλλειψη δεδομένων σχετικά με την εθνοτική/εθνική προέλευση σημαίνει ότι η δυνατότητα αξιολόγησης των πολιτικών κατά του ρατσισμού είναι περιορισμένη. Σε ορισμένα κράτη μέλη συντείνει στον μικρό βαθμό συνειδητοποίησης του προβλήματος των διακρίσεων. Ωστόσο, υπάρχουν ενδείξεις ότι μερικά κράτη μέλη αρχίζουν να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη κατανόηση τα ζητήματα της καταγραφής της εθνικής/εθνοτικής προέλευσης από ό,τι στο παρελθόν. Για παράδειγμα, στη Γαλλία αναφέρθηκε ότι σε ορισμένες επίσημες έρευνες αρχίζουν τώρα να χρησιμοποιούνται κατηγορίες συναφείς με τις μεταβλητές αυτές. Σημειώνεται επίσης ότι ορισμένοι γάλλοι εργοδότες αρχίζουν να δίνουν σημασία στην «πολυμορφία των προελεύσεων» του προσωπικού και των αιτούντων εργασία στις επιχειρήσεις τους.

Από την άποψη αυτή είναι εξίσου σημαντικό ότι στη Γαλλία η *Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés* (CNIL) σε εισήγησή της το 2005 ανέφερε ότι η γαλλική νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων δεν απαγορεύει την «προσωρινή» συλλογή συγκεκριμένων πληροφοριών που αφορούν την εθνοτική προέλευση προσώπων αυστηρά για τον σκοπό της καταπολέμησης των διακρίσεων, εφόσον τηρούνται ορισμένες ρήτρες διασφάλισης που εξασφαλίζουν τον ανώνυμο χαρακτήρα των στατιστικών στοιχείων.

Δοκιμαστικοί έλεγχοι για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης και ευαισθητοποίηση

Όταν στα υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία δεν υπάρχει η μεταβλητή της εθνοτικής προέλευσης ώστε να καταστεί δυνατός ο εντοπισμός μηχανισμών ανισότητας από όσους το επιθυμούν, το εν λόγω κενό μπορεί να καλυφθεί εν μέρει από την έρευνα. Στην περυσινή ετήσια έκθεση υπήρχαν πολλά παραδείγματα χρήσης της ερευνητικής μεθόδου των «δοκιμαστικών ελέγχων για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης» σε αρκετά κράτη μέλη, στο πλαίσιο των οποίων ζεύγη αιτούντων εργασία που διαθέτουν τα ίδια προσόντα χρησιμοποιούνται προκειμένου να ελεγχθεί εάν η επιλογή ή η απόρριψή τους γίνεται με βάση την εθνοτική προέλευση ή το χρώμα του δέρματός τους. Αντίθετα, το προηγούμενο έτος αναφέρθηκε ένας μόνο δοκιμαστικός έλεγχος αυτού του είδους. Ωστόσο, ίσως είναι ενδεικτικό ότι το 2005 οι αρχές της Σουηδίας και της Γαλλίας ζήτησαν από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) να πραγματοποιήσει πρόγραμμα δοκιμαστικών ελέγχων σε διάφορες πόλεις, τα αποτελέσματα των οποίων επρόκειτο να ανακοινωθούν στις εν λόγω χώρες το 2006. Τα προηγούμενα χρόνια και οι δύο αυτές χώρες, για διαφορετικούς λόγους, δεν είχαν δεχθεί να συμμετάσχουν σε τέτοιου είδους πειράματα. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να αποτελεί περαιτέρω ένδειξη της επίσημης αναγνώρισης της ανάγκης για σοβαρή αντιμετώπιση του προβλήματος των διακρίσεων στην απασχόληση και της σπουδαιότητας της συλλογής δεδομένων σχετικά με αυτό.

Η χρήση «ερευνών σε επίπεδο θυμάτων»

Ενώ οι δοκιμαστικοί έλεγχοι για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης παρέχουν μια «αντικειμενική» ένδειξη του φαινομένου των διακρίσεων, η έρευνα μπορεί να χρησιμοποιηθεί επίσης για την παροχή μιας υποκειμενικής διάστασης κυρίως μέσω της πραγματοποίησης ερευνών με αντικείμενο τις αντιλήψεις και τις εμπειρίες των θυμάτων. Το 2005 αναφέρθηκαν πολύ περισσότερες έρευνες αυτού του είδους από ό,τι το προηγούμενο έτος. Για παράδειγμα, σε όλες τις έρευνες που πραγματοποιήθηκαν με τη συμμετοχή ρωσόφωνων στην Εσθονία, μεταναστών στη Δανία, Τούρκων στη Γερμανία, Σέρβων και Βοσνίων στη Σλοβενία και Σομαλών, Ρώσων, Εσθονών και Βιετναμέζων στη Φινλανδία αναφέρθηκαν εμπειρίες διακριτικής μεταχείρισης. Στη Γαλλία, μετανάστες και απόγονοι μεταναστών ανέφεραν ότι υφίσταντο συστηματικά αρνητική αντιμετώπιση λόγω της προέλευσης, του χρώματος, του ονόματος ή της ομιλίας τους. Αποδεικνύεται ότι η ευαισθησία της δεύτερης, νεότερης γενιάς σε αυτού του είδους τις εμπειρίες είναι μεγαλύτερη παρά το γεγονός ότι οι συμπεριφορές δυσανεκτικότητας και αρνητικής αντιμετώπισης που βιώνουν τα άτομα που ανήκουν σε αυτή μπορεί να είναι λιγότερο σοβαρού χαρακτήρα από εκείνες που βίωναν όσοι ανήκαν στην παλαιότερη, πρώτη γενιά.

Νομικό καθεστώς και ευάλωτος χαρακτήρας

Το θέμα του νομικού καθεστώτος σχετίζεται άμεσα με τα ζητήματα ένταξης και ισότητας που απασχολούν τους μετανάστες και τις μειονότητες. Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας συνδέεται άμεσα με το είδος άδειας εργασίας ή διαμονής που κατέχει κάθε μετανάστης εργαζόμενος. Το νομικό καθεστώς καθορίζει εάν στους μετανάστες επιτρέπεται να αλλάξουν εργοδότη ή κλάδο της οικονομίας.

Ακόμα και σε περιπτώσεις που υπήκοοι τρίτων χωρών διαμένουν νόμιμα και μόνιμα σε ένα κράτος μέλος, διάφοροι νόμοι και κανονισμοί θέτουν περιορισμούς στα δικαιώματά τους όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση. Αν και οι υπήκοοι τρίτων χωρών δεν μπορεί να αποκλείονται από ευκαιρίες απασχόλησης λόγω, για παράδειγμα, της εθνοτικής προέλευσης ή του θρησκευματός τους, μπορεί, ωστόσο, να αποκλείονται βάσει του καθεστώτος της ιθαγένειάς τους στις περιπτώσεις συγκεκριμένων κατηγοριών θέσεων εργασίας, κυρίως στον δημόσιο τομέα.

Το 2005 υπήρξαν αρκετές αναφορές σχετικά με ομάδες μεταναστών εργαζομένων που εργάζονται υπό συνθήκες νομικών περιορισμών, των οποίων η δυνατότητα να προβάλλουν αντίσταση σε ακραίες μορφές εκμετάλλευσης είναι περιορισμένη, γεγονός που καθιστά σχεδόν άνευ σημασίας τις συμβατικές μορφές προστασίας κατά των διακρίσεων. Υπάρχουν περιπτώσεις κυβερνήσεων που επιτείνουν άμεσα και σκοπίμως τον ευάλωτο χαρακτήρα ομάδων εργαζομένων που υπόκεινται σε νομικούς περιορισμούς, όπως στην περίπτωση των νέων επίσημων συμβάσεων των οικιακών βοηθών στην Κύπρο, οι οποίες απαγορεύουν στους εν λόγω εργαζομένους να μετέχουν σε συνδικαλιστικές οργανώσεις ή πολιτικές δραστηριότητες επί ποινή αυτόματης ανάκλησης της άδειας εργασίας και διαμονής τους.

Κατά τη διάρκεια του 2005 σημειώθηκαν γεγονότα που είχαν ως αποτέλεσμα να υπογραμμιστεί από παρατηρητές η σημασία της τήρησης ελάχιστων προτύπων όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας των μεταναστών προς αποφυγή εμφάνισης ρατσιστικού λόγου. Σε δύο περιπτώσεις κατά τη διάρκεια του 2005 σε δύο διαφορετικές χώρες, την Ιρλανδία και τις Κάτω Χώρες, όπου υπήρξαν παρόμοια περιστατικά χρησιμοποίησης ομάδων αλλοδαπών εργαζομένων με σκοπό την υποκατάσταση και την περικοπή μισθών και τη συμπίεση δικαιωμάτων ημεδαπών εργαζομένων, διατυπώθηκαν ανησυχίες για τις συνέπειες του γεγονότος αυτού στην υπόθαλψη αρνητικών συναισθημάτων κατά των μεταναστών.

4. Ρατσισμός και διακρίσεις στον τομέα της στέγασης

Η κατάσταση των μεταναστών και των εθνοτικών μειονοτήτων στον τομέα της στέγασης βρίσκεται σαφώς στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος σε όλα τα κράτη μέλη. Υλοποιείται σειρά σχεδίων και δρομολογούνται μέτρα για την ένταξη μεταναστών και εθνοτικών μειονοτήτων. Ωστόσο, οι συνθήκες στέγασης των μεταναστών, των Ρομά και των αιτούντων άσυλο εξακολουθεί να είναι προβληματική. Σε αρκετές χώρες, μετανάστες και Ρομά ζουν σε φτωχότερες και πιο επισφαλείς συνθήκες στέγασης σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο. Τα νοικοκυριά μεταναστών και Ρομά είναι πιο πιθανό να υποστούν διακριτική μεταχείριση στην αγορά στέγης από ό,τι ο γηγενής πληθυσμός. Οι οικισμοί των Ρομά και των Traveler συνήθως δεν διαθέτουν τις δέουσες υποδομές, και στην περίπτωση των Ρομά που κατοικούν σε αστικά κέντρα, οι χώροι διαμονής τους είναι συχνά υποβαθμισμένοι και παρέχουν ελάχιστη ασφάλεια.

Οι αλλαγές στο χαρακτήρα και στα πρότυπα της εισροής μεταναστών τα τελευταία χρόνια εγείρουν σειρά καινοφανών ζητημάτων σχετικά με τη στέγαση που χρήζουν αντιμετώπισης από τα κράτη μέλη. Από τα στοιχεία προκύπτει ότι σε αρκετά κράτη μέλη οι μετανάστες είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στην έλλειψη στέγης. Οι αιτούντες άσυλο των οποίων η αίτηση δεν γίνεται δεκτή και οι ηλικιωμένοι μετανάστες φαίνεται ότι συμβάλλουν στην αύξηση του ποσοστού των αλλοδαπών μεταξύ των αστέγων.

Οι εποχιακοί εργαζόμενοι επίσης πλήττονται σοβαρά από το πρόβλημα της επισφαλούς στέγασης. Λόγω της σύντομης περιόδου διαμονής τους σε μια χώρα και της ευάλωτης θέσης τους στην αγορά απασχόλησης, δεν έχουν εξευρεθεί ακόμη λύσεις στο πρόβλημα της στέγασης. Μία από τις συνέπειες της έλλειψης πρόνοιας στον τομέα της στέγασης είναι η επικράτηση υποβαθμισμένων συνθηκών διαμονής στις περιοχές όπου διαμένουν εποχιακοί εργαζόμενοι.

Αποφυγή της δημιουργίας «γκέτο»

Μια διαφορετική ομάδα προβλημάτων προκύπτει από τον χωροταξικό διαχωρισμό. Οι μετανάστες και οι εθνοτικές μειονότητες είναι πιθανόν να πέφτουν θύματα διαχωρισμού, η πιο προφανής εκδήλωση του οποίου είναι η δημιουργία «γκέτο». Ορισμένα από τα κράτη μέλη άρχισαν να υλοποιούν προγράμματα για την καταπολέμηση της γκετοποίησης. Ωστόσο, είναι σημαντικό να γίνεται διάκριση μεταξύ των μέτρων για την καταπολέμηση της δημιουργίας γκέτο και της υποχρεωτικής κατανομής, δεδομένου ότι δεν συμπίπτουν απαραίτητως. Ως εκ τούτου, ενώ η αντιμετώπιση της δημιουργίας «γκέτο» περιλαμβάνει ευρεία δέσμη μέτρων σε όλους τους τομείς – απασχόληση, εκπαίδευση, στέγαση, ασφάλεια και ούτω καθ' εξής – η υποχρεωτική κατανομή περιορίζεται απλώς στην αλλαγή των προτύπων χωροταξικής κατανομής αφήνοντας ανέγγιχτα τα σημαντικότερα προβλήματα ένταξης.

Δοκιμαστικοί έλεγχοι για διακριτική μεταχείριση και δεδομένα

Υπάρχει σημαντική έλλειψη δεδομένων σχετικά με τις διακρίσεις στον τομέα της στέγασης. Ωστόσο, από έρευνες βάσει «δοκιμαστικών ελέγχων για διακριτική μεταχείριση» προκύπτει ότι οι μετανάστες υφίστανται διακριτική μεταχείριση από μεσιτικά γραφεία και ιδιοκτήτες. Αν και οι έλεγχοι αυτοί προκάλεσαν ηθικό προβληματισμό σε ορισμένα κράτη μέλη, υπάρχει αισθητή τάση υιοθέτησης της μεθόδου αυτής για την μέτρηση της έκτασης των διακρίσεων. Στη Γαλλία, μετά τις ταραχές του Οκτωβρίου – Νοεμβρίου 2005, εξετάζεται το ενδεχόμενο εφαρμογής δοκιμαστικών ελέγχων με σκοπό να σχηματιστεί μια εικόνα των εμποδίων με τα οποία έρχονται αντιμέτωποι οι μετανάστες. Γενικά, ο αριθμός των καταγγελιών διακριτικής μεταχείρισης στον τομέα της στέγασης κατά πάσα πιθανότητα δεν απηχεί την πραγματική κατάσταση που επικρατεί στα κράτη μέλη. Ορισμένοι άλλοι δείκτες όπως ο χωροταξικός διαχωρισμός, οι συνθήκες στέγασης ή η μορφή της μίσθωσης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως κριτήρια διακριτικής μεταχείρισης στον τομέα της στέγασης δεν βασίζονται σε άμεσα αποδεικτικά στοιχεία. Ελλείπει άλλων μέτρων, οι δοκιμαστικοί έλεγχοι εξακολουθούν να αποτελούν ένα αποδοτικό, σε γενικές γραμμές, μέσο συλλογής δεδομένων για τις άμεσες διακρίσεις.

Ευαισθητοποίηση και «καλή πρακτική»

Πολλές καινοτόμες πρωτοβουλίες σχετικά με τον αποκλεισμό στον τομέα της στέγασης δρομολογήθηκαν στα κράτη μέλη. Παρά το γεγονός ότι ο βαθμός της εφαρμογής «καλών πρακτικών» είναι διαφορετικός από χώρα σε χώρα, διαπιστώνεται αυξανόμενη συνειδητοποίηση του σημαντικού ρόλου της στέγασης στη διαδικασία ένταξης των μεταναστών και των εθνοτικών μειονοτήτων. Έχει καταστεί σαφές ότι ο χωροταξικός διαχωρισμός, οι ρατσιστικές διακρίσεις στην αγορά στέγης και η επισφαλής στέγαση συνδέονται με πολλαπλές μορφές αποκλεισμού που περιορίζουν τις δυνατότητες κοινωνικής εξέλιξης. Σε αρκετά κράτη μέλη άρχισαν να εφαρμόζονται μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης των Ρομά στον τομέα της στέγασης, στο πλαίσιο μιας διαφαινόμενης συντονισμένης εθνικής προσπάθειας.

5. Ρατσισμός και διακρίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης

Ο μερικός ή και ο πλήρης διαχωρισμός στον τομέα της εκπαίδευσης εξακολουθεί να αποτελεί συχνό φαινόμενο σε μεγάλα τμήματα της ΕΕ. Από την ανάλυση και την επισκόπηση της πανευρωπαϊκής έρευνας PISA για την απόδοση της εκπαίδευσης και άλλων ερευνών το 2005 προκύπτει το σαφές συμπέρασμα ότι τα σχολικά συστήματα που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στη διαφοροποίηση και το διαχωρισμό παράγουν και αναπαράγουν ανισότητα.

Λίγα κράτη μέλη ανέφεραν μείωση της ψαλίδας στις μαθησιακές επιδόσεις του κυρίως πληθυσμού και ορισμένων ομάδων μεταναστών/μειονοτήτων. Γενικά, ωστόσο, η ψαλίδα στις μαθησιακές επιδόσεις μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών/εθνικών ομάδων παρέμεινε ιδιαίτερα μεγάλη, με ορισμένες ομάδες, όπως οι Ρομά, να είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στην υστέρηση όσον αφορά τις μαθησιακές επιδόσεις.

Η κατάσταση των μαθητών Ρομά

Μια βασική αιτία για την υστέρηση στις μαθησιακές επιδόσεις των μαθητών Ρομά σε σχέση με τον μέσο όρο είναι το γεγονός ότι σε πολλά κράτη μέλη αποτελούν την ομάδα που πλήττεται περισσότερο από τον διαχωρισμό και διάφορες μορφές άμεσων και έμμεσων διακρίσεων. Κατά το υπό εξέταση έτος, όπως και κατά τα έτη που προηγήθηκαν, ελήφθησαν μέτρα για τον περιορισμό φαινομένων διαχωρισμού, διακρίσεων και υστερουσών μαθησιακών επιδόσεων. Ωστόσο, η κατάσταση των μαθητών Ρομά παραμένει επισφαλής και εξακολουθεί να χρήζει περαιτέρω προσοχής.

Κενά στα δεδομένα

Υπάρχει έλλειψη συστηματικής καταγραφής ρατσιστικών κρουσμάτων και κρουσμάτων διακριτικής μεταχείρισης στον τομέα της εκπαίδευσης στα περισσότερα κράτη μέλη. Επιπλέον, τα δεδομένα σχετικά με τις μαθησιακές επιδόσεις των διαφόρων εθνοτικών/εθνικών ομάδων στα περισσότερα κράτη μέλη είναι είτε αποσπασματικά είτε εντελώς ανύπαρκτα. Ως εκ τούτου, για πολλά κράτη μέλη δεν υπάρχουν αξιόπιστες πληροφορίες για περιπτώσεις άμεσων και έμμεσων διακρίσεων, τα οποία θα μπορούσαν να παράδειγμα να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση και τη βελτίωση της αποδοτικότητας μέτρων καλής πρακτικής.

Θρησκευτικά σύμβολα

Το ζήτημα της απαγόρευσης ή μη της επίδειξης θρησκευτικών συμβόλων στο χώρο της εκπαίδευσης είχε ως αποτέλεσμα τη θέσπιση νέας νομοθεσίας και το άνοιγμα νέων κύκλων συζήτησης κατά το 2005. Οι πολιτικές των κρατών μελών ποικίλουν, από την καθολική απαγόρευση της επίδειξης κάθε θρησκευτικού συμβόλου στα δημόσια σχολεία σε εθνικό επίπεδο, έως την απόλυτη ελευθερία μαθητών και εκπαιδευτικών να φέρουν οποιοδήποτε θρησκευτικό σύμβολο. Κάπου στο μέσο κινούνται πολιτικές που επαφίουν τη λήψη των σχετικών αποφάσεων σε ομοσπονδιακά κράτη ή επιμέρους σχολεία, ή που απαγορεύουν μόνο συγκεκριμένα θρησκευτικά σύμβολα ενώ κάποια άλλα δεν θεωρούνται αντικείμενο ρύθμισης.

«Καλές πρακτικές» στον τομέα της εκπαίδευσης

Πρόσφατες μελέτες και έρευνες σχετικά με τα θεσμικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες και οι μειονότητες στον τομέα της εκπαίδευσης κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, από μόνα τους, τα επιλεκτικά μέτρα υποστήριξης σε πολλές περιπτώσεις έχουν περιορισμένη επίδραση στη βελτίωση της θέσης των μεταναστών και των μειονοτήτων. Αντίθετα, οι ευρύτερες αλλαγές προς ένα εκπαιδευτικό σύστημα προσανατολισμένο περισσότερο στην ένταξη παρά στη διαφοροποίηση, συνοδευόμενες από επιλεκτικά μέτρα υποστήριξης, παρέχουν προοπτικές για περιορισμό των εμποδίων και προαγωγή της επιτυχημένης εκπαίδευσης.

Όσον αφορά τα επιλεκτικά μέτρα κατά των διακρίσεων, εφαρμόζεται ευρύ φάσμα μέσων για τη βελτίωση της κατάστασης των μεταναστών και των μειονοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης και για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των διακρίσεων. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται η εναρμόνιση της αύξησης της ευαισθητοποίησης σχετικά με την ποικιλομορφία και τις διακρίσεις στην εκπαίδευση, η παροχή επιμέρους υποστήριξης σε μαθητές με γλωσσικές ή/και μαθησιακές δυσκολίες και η παροχή προγραμμάτων για την υποστήριξη γονέων και εκπαιδευτικών.

Σε ορισμένες χώρες υπάρχουν χρηματοδοτικά προγράμματα, είτε με τη μορφή επιχορηγήσεων και υποτροφιών για μαθητές είτε με τη μορφή παροχής κινήτρων σε εταιρείες για να επενδύουν σε προγράμματα μαθητείας παιδιών με μεταναστευτικό/μειονοτικό υπόβαθρο, και παρέχεται επίσης χρηματοδότηση για σχέδια που αποσκοπούν στη βελτίωση της θέσης των μεταναστών και των μειονοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης. Ορισμένα κράτη μέλη θεσπίζουν μέτρα κατά του διαχωρισμού στην εκπαίδευση, εγκαταλείποντας την ιδέα της ειδικής εκπαίδευσης και καταργώντας τις χωριστές τάξεις. Άλλα, πάλι, δημιουργούν δομές για τη συστηματική συλλογή δεδομένων σχετικά με κρούσματα ρατσισμού και πρακτικές που εισάγουν διακρίσεις.

6. Ρατσιστική βία και ρατσιστικά εγκλήματα

Οι υπάρχουσες πληροφορίες για την περίοδο 2004-2005 υποδηλώνουν ότι η ρατσιστική βία και τα ρατσιστικά εγκλήματα εξακολουθούν να αποτελούν υπαρκτό πρόβλημα στην ΕΕ των 25, που εκδηλώνεται, όπως προκύπτει από τα στοιχεία, με διάφορες μορφές οι οποίες, σε γενικές γραμμές, δεν καταγράφονται επαρκώς από τους μηχανισμούς συλλογής επίσημων δεδομένων.

Το γεγονός ότι μια σειρά κρατών μελών εξακολουθεί να μην διαθέτει επαρκείς μηχανισμούς συλλογής επίσημων δεδομένων ποινικής δικαιοσύνης, για την καταγραφή και τη δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με τη ρατσιστική βία και τα ρατσιστικά εγκλήματα, φαίνεται να υποδηλώνει ότι σε μεγάλος μέρος της ΕΕ δεν δόθηκε η δέουσα σημασία στο πρόβλημα. Κατά την περίοδο αναφορών 2004-2005, πέντε κράτη μέλη δεν διέθεταν επίσημα στοιχεία σχετικά με τη ρατσιστική βία και τα ρατσιστικά εγκλήματα: Ελλάδα, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρος και Μάλτα. Κατά την ίδια περίοδο, εννέα κράτη μέλη εντάσσονται στην κατηγορία των χωρών που διαθέτουν «περιορισμένους» μηχανισμούς συλλογής επίσημων δεδομένων, οι οποίοι είτε επιδείκνυαν την τάση να επικεντρώνονται σε περιορισμένο αριθμό ερευνών και δικαστικών υποθέσεων είτε συνέλεγαν πληροφορίες για διακρίσεις γενικότερου χαρακτήρα και όχι ειδικά για τη ρατσιστική βία και τα ρατσιστικά εγκλήματα. Οι χώρες αυτές είναι οι εξής: Βέλγιο, Εσθονία, Λεττονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία και Σλοβενία.

Από την άλλη, εννέα κράτη μέλη εντάσσονται στην κατηγορία των χωρών που διαθέτουν «ικανοποιητικούς» μηχανισμούς για την υποβολή αναφορών και την καταγραφή εγκλημάτων ή/και συστήματα που επικεντρώνονται στο συγκεκριμένο πρόβλημα του ακροδεξιού εξτρεμισμού/των εγκλημάτων μίσους. Οι χώρες αυτές είναι οι εξής: Τσεχική Δημοκρατία, Δανία, Γερμανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Αυστρία, Πολωνία, Σλοβακία και Σουηδία. Τέλος, μόνο δύο κράτη μέλη – η Φινλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία και Ουαλία) – εντάσσονται στην κατηγορία των χωρών που διαθέτουν «ολοκληρωμένους» μηχανισμούς και μπορούν επίσης να παρέχουν λεπτομερή στοιχεία με τα χαρακτηριστικά των θυμάτων.

Τάσεις

Βάσει της εξέτασης έντεκα κρατών μελών για τα οποία υπάρχουν επίσημα δεδομένα ποινικής δικαιοσύνης για την περίοδο 2000-2005 και του υπολογισμού του μέσου όρου της καθ' έτος ποσοστιαίας μεταβολής όσον αφορά τα αναφερθέντα/καταγραφέντα εγκλήματα, μπορούν να σημειωθούν τα εξής (με βάση τα πληρέστερα διαθέσιμα δεδομένα για κάθε κράτος μέλος, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις καλύπτουν μόνο την περίοδο 2000-2004 ή 2001-2005): σε οκτώ κράτη μέλη παρατηρήθηκε γενική τάση αύξησης των αναφερθέντων/καταγραφέντων ρατσιστικών εγκλημάτων κατά την περίοδο αυτή: Δανία, Γερμανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Πολωνία, Σλοβακία, Φινλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο (Αγγλία και Ουαλία). Σε τρία από τα έντεκα παρατηρήθηκε γενική τάση

αύξησης των αναφερθέντων/καταγραφέντων ρατσιστικών εγκλημάτων κατά την περίοδο αυτή: Τσεχική Δημοκρατία, Αυστρία και Σουηδία. Ωστόσο, οι τάσεις αυτές πρέπει να ερμηνευθούν προσεκτικά καθώς είναι αρκετά αποκαλυπτικές σε σχέση με τις αλλαγές στην καταγραφή πρακτικών σε κάθε κράτος μέλος όπως και με την πραγματική έκταση της ρατσιστικής βίας και των ρατσιστικών εγκλημάτων. Επίσης, δεδομένου ότι η συλλογή δεδομένων γίνεται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε κράτος μέλος, συγκρίσεις των τάσεων μπορούν να γίνονται μόνο στο εσωτερικό των κρατών μελών και όχι μεταξύ τους.

Εν συνόλω μπορεί να ειπωθεί ότι, γενικά, – με ελάχιστες εξαιρέσεις – τα κράτη μέλη με καλά αναπτυγμένους μηχανισμούς συλλογής επίσημων δεδομένων ποινικής δικαιοσύνης τείνουν να εμφανίζουν υψηλότερα επίπεδα αναφερθέντων και καταγραφέντων κρουσμάτων ρατσιστικής βίας και ρατσιστικών εγκλημάτων, ενώ τα κράτη μέλη με ανεπαρκείς μηχανισμούς συλλογής δεδομένων παρέχουν μηδενικά ή περιορισμένα δεδομένα σχετικά με τη ρατσιστική βία και τα ρατσιστικά εγκλήματα.

Πληροφορίες από ΜΚΟ

Λόγω των αδυναμιών της επίσημης συλλογής δεδομένων, τα κενά στην πληροφόρηση σχετικά με ευάλωτες ομάδες θυμάτων καλύπτονται επί του παρόντος από πηγές ΜΚΟ. Σύμφωνα με ΜΚΟ, κατά την περίοδο 2004-2005, μεταξύ των πλέον ευάλωτων ομάδων που βίωσαν ρατσιστική βία και ρατσιστικά εγκλήματα βρέθηκαν οι αιτούντες άσυλο, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες, οι οποίοι – γεγονός ακόμα πιο ανησυχητικό – σε αρκετές περιπτώσεις υπέστησαν κακομεταχείριση ακόμη και από δημόσιους λειτουργούς – περιλαμβανομένων αστυνομικών. Ειδικότερα, ΜΚΟ από κράτη μέλη της Νότιας Ευρώπης ανέφεραν σειρά υποθέσεων κακομεταχείρισης με εμπλοκή δημόσιων λειτουργών.

Αναφορές προερχόμενες από κράτη μέλη της Ανατολικής και Νότιας Ευρώπης αποκαλύπτουν επίσης ότι οι Ρομά αποτελούν ιδιαίτερο στόχο για την εκδήλωση ρατσιστικής βίας και ρατσιστικών εγκλημάτων, τόσο στα χέρια του ευρέος κοινού όσο και δημόσιων λειτουργών. Με τη σειρά τους, οι Εβραίοι συνεχίζουν να πέφτουν θύματα αντισημιτικών εκδηλώσεων, οι οποίες τείνουν να είναι καλά τεκμηριωμένα τόσο από επίσημες όσο και από ανεπίσημες πηγές. Τέλος, παρόλο που οι εμπειρίες τους εξακολουθούν να μην είναι καλά τεκμηριωμένες, οι Μουσουλμάνοι αρχίζουν να υποπίπτουν ολοένα περισσότερο στην αντίληψη των ΜΚΟ ως θύματα ρατσιστικής βίας και ρατσιστικών εγκλημάτων.

«Καλές πρακτικές»

Ως αντίστιξη στις επίσημες και μη αναφορές σχετικά με την ρατσιστική βία και το ρατσιστικό έγκλημα, την περίοδο 2004-2005 καταγράφηκε σειρά πρωτοβουλιών «καλής πρακτικής» οι οποίες επιχείρησαν να αντιμετωπίσουν ποικιλοτρόπως το πρόβλημα. Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι, δεδομένης της συνεχιζόμενης ανεπάρκειας πολλών μηχανισμών συλλογής επίσημων δεδομένων, μια σειρά

πρωτοβουλιών επικεντρώνεται σε πρακτικούς τρόπους αντιμετώπισης για τη βελτίωση της συλλογής αστυνομικών δεδομένων σχετικά με τη ρατσιστική βία και το ρατσιστικό έγκλημα. Άλλες πρωτοβουλίες ποικίλουν, από συγκεκριμένα παραδείγματα πρακτικών παρεμβάσεων που επικεντρώνονται στους παραβάτες ή τους επίδοξους παραβάτες, έως πρωτοβουλίες που επικεντρώνονται στα θύματα.

7. Εξελίξεις σε θέματα πολιτικής και νομοθεσίας της ΕΕ

Η καταπολέμηση του ρατσισμού εξακολουθεί να αποτελεί πεδίο εκτεταμένης δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως προκύπτει από το τελικό θεματικό κεφάλαιο της Ετήσιας Έκθεσης. Η δραστηριότητα αυτή λαμβάνει τη μορφή νομοθετικών μέτρων και μέτρων πολιτικής και ποικιλίας υποστηρικτικών δράσεων για την αύξηση της πληροφόρησης και των δυνατοτήτων των βασικών κοινωνικών παραγόντων. Στο επίκεντρο της δραστηριότητας της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού και την προαγωγή της φυλετικής ισότητας εξακολουθούν να βρίσκονται τα πεδία που σχετίζονται με την απαγόρευση των διακρίσεων και την ισότητα, τη δικαιοσύνη, την ελευθερία και την ασφάλεια.

Ισότητα, απαγόρευση των διακρίσεων και κοινωνική ενσωμάτωση

Το 2005, η Επιτροπή ενέκρινε την ανακοίνωση με τίτλο «Απαγόρευση των διακρίσεων και ίσες ευκαιρίες για όλους – Στρατηγική-πλαίσιο». Την ανακοίνωση συνόδευε πρόταση απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το Ευρωπαϊκό έτος ίσων ευκαιριών για όλους (2007). Το Ευρωπαϊκό έτος ίσων ευκαιριών αποτελεί κεντρικό σημείο της στρατηγικής-πλαίσιο που αποσκοπεί στην εξασφάλιση της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των διακρίσεων, την ανάδειξη της πολυμορφίας και της προαγωγής ίσων ευκαιριών για όλους. Στο πλαίσιο της στρατηγικής εξετάζονται οι κινήσεις στις οποίες μπορεί να προβεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για την αντιμετώπιση των διακρίσεων και την προαγωγή της ισότητας πέραν της νομικής προστασίας του δικαιώματος ίσης μεταχείρισης των ανθρώπων.

Ρομά

Από το κεφάλαιο αυτό προκύπτει ότι η κατάσταση της κοινότητας των Ρομά εξακολουθεί να βρίσκεται ψηλά στην πολιτική ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάλεσε τα κράτη μέλη και τις υποψήφιες χώρες να ενισχύσουν την εθνική νομοθεσία και τα διοικητικά μέτρα για την καταπολέμηση του αντι-αθιγγανισμού και της αθιγγανοφοβίας στην Ευρώπη και να απαγορεύσουν τις διακρίσεις κατά των Ρομά, είτε άμεσες είτε έμμεσες, σε όλες τις εκφάνσεις του δημόσιου βίου. Συγκεκριμένα ζήτησε την ανάληψη δράσης κατά της διακριτικής μεταχείρισης των Ρομά στους τομείς της αγοράς εργασίας και της στέγασης και υπέρ της εξασφάλισης ισότιμης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, καθώς και της κατάργησης των διαχωρισμών στα συστήματα εκπαίδευσης. Κάλεσε επίσης την Επιτροπή να εκπονήσει ανακοίνωση σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους η ΕΕ θα μπορούσε να προάγει τις προσπάθειες για την εξασφάλιση καλύτερης οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ένταξης των Ρομά. Από τη μεριά της η Επιτροπή παρότρυνε τις εθνικές αρχές να λαμβάνουν υπόψη τις

ανάγκες των κοινοτήτων των Ρομά κατά την κατάρτιση των εθνικών σχεδίων δράσης τους για την απασχόληση και την κοινωνική ενσωμάτωση.

Θεμελιώδη δικαιώματα

Τον Απρίλιο του 2005 η Επιτροπή ενέκρινε μηχανισμό για τη συστηματική εξέταση όλων των νομοθετικών προτάσεων ως προς την συμβατότητά τους με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο τις προτάσεις της για την προαγωγή της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης στο πλαίσιο του προσεχούς δημοσιονομικού πλαισίου για την περίοδο 2007-2013. Για την πλήρη υλοποίηση της ιδέας της ευρωπαϊκής ιθαγένειας, η Επιτροπή προτείνει το πρόγραμμα-πλαίσιο «Θεμελιώδη δικαιώματα και δικαιοσύνη». Το πρόγραμμα θα δώσει τη δυνατότητα εφαρμογής δράσεων οι οποίες σε εθνικό επίπεδο θα ήταν λιγότερο αποτελεσματικές, όπως η δικαστική συνεργασία τόσο σε αστικές όσο και σε ποινικές υποθέσεις, η οποία θα δώσει τη δυνατότητα στους ιδιώτες και στις επιχειρήσεις να υπερασπίζονται τα αστικά και εμπορικά συμφέροντά τους σε άλλα κράτη μέλη και θα εξασφαλίσει ότι δεν θα υπάρχει πουθενά ατιμωρησία για το έγκλημα και τους εγκληματίες.

Ελευθερία και ασφάλεια

Το «Πρόγραμμα της Χάγης», με περίοδο εφαρμογής από το 2005 έως το 2009, καλύπτει όλες τις πτυχές των πολιτικών στους τομείς της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα θεμελιώδη δικαιώματα και την ιθαγένεια, την ένταξη, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την δικαστική και αστυνομική συνεργασία και το αστικό δίκαιο. Ως εκ τούτου, το πρόγραμμα αποτέλεσε βασική προτεραιότητα στην ατζέντα της ΕΕ το 2005. Τον Μάιο του 2005 η Επιτροπή παρουσίασε σχέδιο δράσης και χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή του προγράμματος. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ανταποκρίθηκε επαναλαμβάνοντας «την πεποίθησή του» ότι η υλοποίηση του *χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης* απαιτεί ακόμη πιο προχωρημένη δέσμευση εκ μέρους των ευρωπαϊκών και εθνικών θεσμικών οργάνων για την προώθηση του κατά το δυνατόν υψηλότερου επιπέδου προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η απόφαση τονίζει ότι οποιαδήποτε ευρωπαϊκή πολιτική ενσωμάτωσης πρέπει να επιτρέπει μεταξύ άλλων τη νόμιμη ένταξη στην αγορά εργασίας, το δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση, την πρόσβαση στις κοινωνικές και υγειονομικές υπηρεσίες και τη συμμετοχή των μεταναστών στον κοινωνικό, πολιτιστικό και πολιτικό βίο. Οι σχέσεις μεταξύ της ένταξης και της καταπολέμησης των διακρίσεων υπογραμμίστηκαν σε μεταγενέστερο *ψήφισμα σχετικά με τις σχέσεις μεταξύ νόμιμης και παράνομης μετανάστευσης και με την ένταξη των μεταναστών* σύμφωνα με το οποίο «η καταπολέμηση των διακρίσεων, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας αποτελεί πρωταρχικής σημασίας συνιστώσα της πολιτικής ένταξης».

8. Συμπεράσματα

Στο πλαίσιο της φετινής ετήσιας έκθεσης του EUMC συλλέγησαν πληροφορίες από 25 κράτη μέλη με πολύ διαφορετικό ιστορικό και τρόπους αντιμετώπισης σε ζητήματα που αφορούν τη μετανάστευση και την εθνοτική πολυμορφία, καθώς και πολύ διαφορετικές παραδόσεις σε σχέση με την ευαισθητοποίηση και τη δραστηριοποίηση κατά του ρατσισμού και των διακρίσεων. Παρά την ποικιλομορφία όσον αφορά τη φύση των πληροφοριών που συλλέγησαν, υπάρχουν ορισμένα διακρατικά θέματα που ξεχώρισαν κατά τη διάρκεια του 2005 τα οποία είναι κοινά σε αρκετά – και σε ορισμένες περιπτώσεις στα περισσότερα – κράτη μέλη.

Η αναγνώριση των διακρίσεων στον τομέα της απασχόλησης

Ένα σημαντικό σημείο διαφοροποίησης τόσο στο πλαίσιο της έρευνας όσο και των δημόσιων συζητήσεων όσον αφορά την ερμηνεία του εθνοτικού διαχωρισμού της αγοράς εργασίας και του αποκλεισμού και της εξάρτησης που χαρακτηρίζουν τη θέση των μεταναστών και των μειονοτήτων είναι ο βαθμός στον οποίο η κατάσταση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται στη βάση των μορφωτικών ή άλλων ελλειμμάτων των πληθυσμών μεταναστών (παράγοντες του σκέλους της «προσφοράς») ή στη βάση πρακτικών αποκλεισμού από τους εργοδότες και τους κοινωνικούς θεσμούς (παράγοντες του σκέλους της «ζήτησης»). Η θεώρηση περί των ελλειμμάτων των πληθυσμών των μεταναστών και των μειονοτήτων κυριαρχεί παραδοσιακά στη συνείδηση του κοινού και, πολύ συχνά, μόνο όταν διεξάγονται και δημοσιεύονται έρευνες σχετικά με τις διακρίσεις και τίθεται σε ισχύ νομοθεσία κατά των διακρίσεων και αρχίζουν να εκδικάζονται ολοένα περισσότερες υποθέσεις οι γενικές θεωρήσεις του παρελθόντος σχετικά με ελλείμματα στο σκέλος της «προσφοράς» αντισταθμίζονται από μια ευρύτερη συνειδητοποίηση του τρόπου λειτουργίας του αποκλεισμού και των διακρίσεων. Το 2005 αναφέρθηκαν αρκετές εξελίξεις που υποδηλώνουν ότι το πρόβλημα των διακρίσεων και η ανάγκη ανάληψης δράσης καταγράφεται ολοένα περισσότερο στη συνείδηση των φορέων χάραξης πολιτικής μιας σειράς κρατών μελών. Μεταξύ των εξελίξεων αυτών είναι οι νέες πρωτοβουλίες για συλλογή επίσημων στατιστικών στοιχείων και την ανάθεση ερευνών που θα προσδιορίσουν με μεγαλύτερη ακρίβεια το μέγεθος και τη φύση του προβλήματος.

Ένας λόγος για αυτή τη φαινόμενη αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις φυλετικές/εθνοτικές διακρίσεις ίσως είναι η θέσπιση της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα, η μεταφορά της οποίας όφειλε να ολοκληρωθεί έως τον Ιούλιο του 2003. Όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο 2 που αναφέρεται στη νομοθεσία, το 2005 η διαδικασία μεταφοράς της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα ολοκληρώθηκε σε ορισμένα κράτη μέλη (στα τέλη του 2005 η Επιτροπή βρισκόταν στη διαδικασία εξέτασης της ορθότητας της μεταφοράς) και εξακολουθεί να βρίσκεται σε εξέλιξη σε ορισμένα άλλα, με την κατάθεση νομοσχεδίων στα κοινοβούλια των περισσότερων κρατών μελών. Φορείς ειδικοί για την προαγωγή της ίσης

μεταχείρισης ορίστηκαν από τα περισσότερα κράτη μέλη, ενώ ορισμένα έχουν εκχωρήσει εξουσίες για την κίνηση νομικών διαδικασιών για λογαριασμό ή προς υποστήριξη θυμάτων διακρίσεων καθ' υπέρβαση του ελάχιστου προτύπου που προβλέπεται από την οδηγία για τη φυλετική ισότητα. Εφόσον οι εξουσίες αυτές ασκηθούν, αυτό θα συμβάλει θετικά στην αποτελεσματικότητα των οδηγιών και θα συντελέσει επίσης στην περαιτέρω αύξηση της ευαισθητοποίησης γύρω από τα ζητήματα αυτά.

Ένα άλλο ερέθισμα για την ευαισθητοποίηση του κοινού είναι το κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση των διακρίσεων, το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή με την έγκριση των δύο οδηγιών για τη ισότητα. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στη στήριξη δραστηριοτήτων για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής προέλευσης, θρησκείας ή ιδεολογίας, τυχόν αναπηριών, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού. Μέρος του προγράμματος είναι η πανευρωπαϊκή εκστρατεία ενημέρωσης «Για την ποικιλομορφία. Κατά των διακρίσεων», η οποία στοχεύει στη μετάδοση ενός θετικού μηνύματος σχετικά με τη διαφορετικότητα και παρέχει στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με τις διακρίσεις.⁴

Ανομοιογενής μεταφορά της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα

Παρά την αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τις διακρίσεις, σε ορισμένους τομείς εξακολουθούν να υπάρχουν προβλήματα. Στην έκθεσή της για την ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων το 2005 η Επιτροπή σημειώνει ότι ορισμένα κράτη μέλη δεν τήρησαν τις προθεσμίες γνωστοποίησης της μεταφοράς της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα στην Επιτροπή, και το 2005 το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε ότι τέσσερις χώρες επέδειξαν ολιγωρία ως προς την τήρηση των σχετικών υποχρεώσεών τους. Πρέπει να εξεταστεί το κατά πόσο οι καθυστερήσεις αυτές σε ορισμένες περιπτώσεις μαρτυρούν χαμηλό βαθμό προτεραιότητας από το επίσημο κράτος σε εθνικό επίπεδο στο θέμα της καταπολέμησης των διακρίσεων. Ενώ κατά τη διάρκεια του 2005 η σημασία των μέτρων για την ενίσχυση της «ένταξης» των μεταναστών στα κράτη μέλη της ΕΕ εξακολούθησε να αποτελεί συχνό αντικείμενο συζήτησης σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο, φαίνεται ότι εξακολουθεί να μην επιδεικνύεται η δέουσα προσοχή στην ειδική σημασία των μέτρων κατά των διακρίσεων στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής. Ωστόσο, εάν δεν αντιμετωπιστούν οι αρνητικές συνέπειες των διακρίσεων, τα υπόλοιπα μέτρα υπέρ της ένταξης θα είναι αναποτελεσματικά. Για παράδειγμα, όπως διαπιστώνεται στο κεφάλαιο 3 που αναφέρεται στην απασχόληση, αρκετές μελέτες που δημοσιεύτηκαν κατά τη διάρκεια του 2005 σε διάφορα κράτη μέλη κατέληξαν σε παρόμοια συμπεράσματα – ότι η εκπαίδευση αφ' εαυτής δεν επαρκεί για το κλείσιμο της ψαλίδας και ότι η ανισότητα στην αγορά εργασίας εξακολουθεί να υφίσταται ακόμα και για εκείνους τους μετανάστες και τις μειονότητες που

⁴ <http://www.stop-discrimination.info/>

διαθέτουν ίδια μορφωτικά προσόντα με τον κυρίως πληθυσμό. Τα αποτελέσματα αυτά δεν διαψεύδουν τόσο τη συσχέτιση της απασχόλησης με την εκπαίδευση όσο υποδεικνύουν την ανάγκη λήψης πρόσθετων μέτρων από την πλευρά των αρχών για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των μεταναστών στην αγορά εργασίας. Ειδικότερα, μαρτυρούν την αναγκαιότητα μέτρων για την αντιμετώπιση των ρατσιστικών και των ξενοφοβικών αντιλήψεων και των πρακτικών που εισάγουν διακρίσεις. Το θέμα αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό δεδομένου ότι οι συζητήσεις που διεξάγονται στις χώρες υποδοχής μεταναστών της ΕΕ σχετικά με την ένταξη κυριαρχούνται από την ιδέα ότι η ένταξη επιτυγχάνεται μέσω της αγοράς εργασίας και ότι η πρόσβαση στην αγορά εργασίας επιτυγχάνεται μέσω της εκπαίδευσης.

Ανεπάρκεια δεδομένων

Δυστυχώς, ο αποτελεσματικός εντοπισμός και η αντιμετώπιση πρακτικών που εισάγουν διακρίσεις εξαρτάται μεταξύ άλλων από την επάρκεια δεδομένων στον συγκεκριμένο τομέα. Όπως και προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις, η παρούσα έκθεση επιβεβαιώνει ότι πολλά κράτη μέλη εξακολουθούν να διαθέτουν ανεπαρκή συστήματα για την καταγραφή ρατσιστικών κρουσμάτων και περιπτώσεων διακριτικής μεταχείρισης στους τομείς της απασχόλησης, της στέγασης και της εκπαίδευσης. Ο σχετικά μικρός βαθμός συνειδητοποίησης του προβλήματος των διακρίσεων σε ορισμένα κράτη μέλη συνδέεται με το γεγονός ότι δεν είναι δυνατή η κατάδειξη των προτύπων ανισότητας που υποδηλώνουν την ύπαρξη διακρίσεων.

Οι ταραχές στα προάστια του Παρισιού, για παράδειγμα, έστρεψαν την προσοχή στο γεγονός ότι είναι ελάχιστα τα επίσημα δεδομένα σχετικά με τις ανισότητες στον τομέα της στέγασης και τη διακριτική μεταχείριση στον τομέα της απασχόλησης, εν μέρει λόγω της απουσίας συστήματος κατηγοριοποίησης. Ελλείψει δεδομένων σχετικά με την εθνοτική/εθνική προέλευση περιορίζεται η ικανότητα εντοπισμού των ανισοτήτων, επικέντρωσης της προσοχής σε πιθανολογούμενους μηχανισμούς άμεσων και έμμεσων διακρίσεων και επιτυχούς αξιολόγησης των πολιτικών κατά των διακρίσεων. Το θέμα αυτό δεν αφορά μόνο τους τομείς της απασχόλησης και της στέγασης. Στο κεφάλαιο 5 που αναφέρεται στην εκπαίδευση σημειώνεται ότι η καταγραφή ρατσιστικών κρουσμάτων και περιπτώσεων διακριτικής μεταχείρισης στον τομέα της εκπαίδευσης στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ είναι ελλιπής. Επιπλέον, στα περισσότερα κράτη μέλη τα δεδομένα σχετικά με τις μαθησιακές επιδόσεις των διαφόρων εθνοτικών/εθνικών ομάδων είναι είτε αποσπασματικά είτε ανύπαρκτα. Όπως και στην περίπτωση της απασχόλησης και της στέγασης, αυτά τα στατιστικά στοιχεία θα ήταν πολύτιμα για την εξασφάλιση αξιόπιστων πληροφοριών σχετικά με περιπτώσεις άμεσων και έμμεσων διακρίσεων και θα βελτίωναν σημαντικά την ακρίβεια και την αποτελεσματικότητα των μέτρων καλής πρακτικής.

Τα κράτη μέλη συχνά θεωρούν πραγματικά ότι έχουν σοβαρούς λόγους για να μην προβαίνουν στη συλλογή των δεδομένων αυτών. Ορισμένα υποστηρίζουν ότι η μη συλλογή των δεδομένων αυτών δεν αποτελεί παθητική παράλειψη αλλά ενεργητική πολιτική. Για παράδειγμα ορισμένα κράτη μέλη επικαλούνται την οδηγία του 1995 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία των

δεδομένων ως πρόσκομμα στη συλλογή δεδομένων σχετικά με την εθνοτική προέλευση επειδή απαγορεύει τη χρήση πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα στις περιπτώσεις που αφορούν πρόσωπα των οποίων η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί.⁵ Ωστόσο, η οδηγία εξαιρεί ρητά τα δεδομένα που έχουν καταστεί ανώνυμα, στοιχείο που φαίνεται να αφήνει περιθώρια για τη συλλογή εθνοτικών δεδομένων για στατιστικούς σκοπούς. Από την άποψη αυτή είναι εξίσου σημαντικό ότι στη Γαλλία η *Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés* (CNIL) σε εισήγησή της το 2005 ανέφερε ότι η γαλλική νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων δεν απαγορεύει την «προσωρινή» συλλογή συγκεκριμένων πληροφοριών που αφορούν την εθνοτική προέλευση προσώπων αυστηρά για τον σκοπό της καταπολέμησης των διακρίσεων, εφόσον τηρούνται ορισμένες ρήτρες διασφάλισης που εξασφαλίζουν τον ανώνυμο χαρακτήρα των στατιστικών στοιχείων.

Το 2005 υπήρξαν ενδείξεις ότι μερικά κράτη μέλη, περιλαμβανομένης της Γαλλίας, αρχίζουν να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη κατανόηση τα ζητήματα της καταγραφής της εθνικής/εθνοτικής προέλευσης από ό,τι στο παρελθόν. Για παράδειγμα, στη Γαλλία αναφέρθηκε ότι σε ορισμένες επίσημες έρευνες αρχίζουν τώρα να χρησιμοποιούνται κατηγορίες συναφείς με τις μεταβλητές αυτές, ορισμένοι γάλλοι εργοδότες αρχίζουν να δίνουν σημασία στην «πολυμορφία των προελεύσεων» του προσωπικού και των αιτούντων εργασία στις επιχειρήσεις τους. Σε γαλλική έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2005 διαπιστώθηκε ότι, στο πλαίσιο της διακριτικής μεταχείρισης που αισθάνονται ότι υφίστανται στην αγορά εργασίας, 80 % των πτυχιούχων που κατάγονται από τις χώρες της Μαύρης Αφρικής και του Μαγκρέμπ ήταν διατεθειμένοι να καταγραφεί η εθνοτική τους καταγωγή.⁶

⁵ Οδηγία για την προστασία των δεδομένων – 95/46/EK – παράγραφος 26· βλ. http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/law-en.htm (11.05.2006).

⁶ *Enquête sur la France de la diversité* που πραγματοποιήθηκε από την Sopi, <http://www.sopi.fr/> (11.05.2006).

Η ανάγκη ανάληψης δράσης για την καταπολέμηση της ρατσιστικής βίας

Ομοίως, ένα από τα κύρια συμπεράσματα του κεφαλαίου 6 που αναφέρεται στη ρατσιστική βία και τα ρατσιστικά εγκλήματα είναι ότι, επί του παρόντος, τα περισσότερα κράτη μέλη διαθέτουν ανεπαρκείς και αναποτελεσματικούς μηχανισμούς συλλογής δεδομένων, οι οποίοι, στην καλύτερη περίπτωση, μπορούν να παρέχουν αποσπασματική μόνον εικόνα της έκτασης και της φύσης της ρατσιστικής βίας και των ρατσιστικών εγκλημάτων. Έως ένα βαθμό, οι πηγές ανεπίσημων δεδομένων από φορείς όπως ΜΚΟ είναι σε θέση να καλύπτουν τα κενά που αφήνει η συλλογή επίσημων δεδομένων, αλλά δεν μπορεί να προσδοκάται από τους εν λόγω φορείς η παροχή πληροφοριών που οφείλει να παρέχει το κράτος. Αποτελεί, περισσότερο, καθήκον των κρατών μελών, κατά το παράδειγμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να δίνουν επαρκή προτεραιότητα στην συλλογή δεδομένων σχετικά με τα ρατσιστικά εγκλήματα με σκοπό τη βελτίωση των τρόπων αντιμετώπισής τους από την άποψη της ποινικής και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η βελτίωση των μηχανισμών συλλογής επίσημων δεδομένων θα επιτρέψει την παροχή εμπειριστατωμένων δεδομένων στους φορείς ποινικής δικαιοσύνης και χάραξης πολιτικής για την ακριβέστερη στόχευση των πόρων τους κατά του προβλήματος της ρατσιστικής βίας και των ρατσιστικών εγκλημάτων. Ένα άλλο όφελος που θα προκύψει από τη βελτίωση της συλλογής δεδομένων είναι ότι θα σταλεί το μήνυμα ότι ο ρατσισμός αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα ως ένα κοινωνικό και ποινικό «κακό».

Μέσα σε αυτό το περίγραμμα των διαφοροποιήσεων μεταξύ των χωρών της ΕΕ ως προς τη συλλογή δεδομένων, η πρόταση απόφασης-πλαίσιου του Συμβουλίου για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας που υπέβαλε η Επιτροπή το 2001⁷ προτείνει τη θέσπιση ευρωπαϊκού πλαισίου για την τιμωρία αδικημάτων ρατσισμού και ξενοφοβίας. Βασικός σκοπός της απόφασης-πλαίσιου είναι η ενίσχυση των μέτρων ποινικού δικαίου που αποσκοπούν στην προσέγγιση των νομοθετικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με αδικήματα ρατσισμού και ξενοφοβίας. Εφόσον εγκρινόταν, η απόφαση-πλαίσιο θα αποτελούσε ένα σωστό βήμα προς την κατεύθυνση της καθιέρωσης ενός κοινού ελάχιστου προτύπου για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με τη ρατσιστική βία και τα ρατσιστικά εγκλήματα. Κατά το χρόνο σύνταξης της παρούσας η προοπτική αυτή ήταν σχετικά μακρινή, καθώς διάφορα κράτη μέλη εξέφρασαν αντιρρήσεις όσον αφορά το περιεχόμενο και τη διατύπωση της πρότασης.⁸ Ωστόσο, το θέμα αυτό εξακολουθεί να βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη της ΕΕ, καθώς επρόκειτο να

⁷ COM (2001) 664 τελικό – Πρόταση απόφασης-πλαίσιου του Συμβουλίου για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

⁸ Δίκτυο ανεξαρτήτων εμπειρογνομόνων για τα θεμελιώδη δικαιώματα της ΕΕ (28 Νοεμβρίου 2005) 'Combating Racism and Xenophobia through Criminal Legislation: The Situation of EU Member States' (Καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας μέσω της ποινικής δικαιοσύνης: η κατάσταση που επικρατεί στα κράτη μέλη): <http://cridho.cpdr.ucl.ac.be/Avis%20CFR-CDF/Avis2005/CFR-CDF.Opinion5-2005.pdf> (11.05.2006).

συζητηθεί στη διάσκεψη που θα πραγματοποιείτο στη Βιέννη το 2006 υπό την αυστριακή προεδρία.

Όπως επισημαίνεται στο κεφάλαιο 6 που αναφέρεται στη ρατσιστική βία και το ρατσιστικό έγκλημα, ορισμένες ομάδες μεταναστών και εθνοτικών μειονοτήτων εξακολουθούν να είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στο να αποτελέσουν θύματα ρατσισμού και ξενοφοβίας – τόσο στα χέρια του ευρέος κοινού όσο και στα χέρια δημόσιων λειτουργών, περιλαμβανομένης της αστυνομίας. Στις ευάλωτες ομάδες συγκαταλέγονται αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες και παράνομοι μετανάστες, Ρομά, Εβραίοι και Μουσουλμάνοι. Ο ευάλωτος χαρακτήρας των ομάδων αυτών καταφάνεται από την απουσία αντίδρασης «από την κορυφή προς τη βάση» εκ μέρους των αρχών ποινικής δικαιοσύνης – από την αστυνομία έως το δικαστικό σώμα – στο πρόβλημα της ρατσιστικής βίας και των ρατσιστικών εγκλημάτων στην πλειοψηφία των κρατών μελών. Όπως καταδεικνύεται από την μη επαρκή συλλογή επίσημων δεδομένων σχετικά με το φαινόμενο της ρατσιστικής βίας και των ρατσιστικών εγκλημάτων, τα θύματα τυγχάνουν ανεπαρκούς αντιμετώπισης από τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης σε μεγάλο μέρος της ΕΕ. Έως ότου υπάρξουν αλλαγές, οι ΜΚΟ θα εξακολουθήσουν να καλύπτουν κάποια από τα κενά όσον αφορά την παροχή τόσο δεδομένων όσο και υπηρεσιών σε αρκετά κράτη μέλη.

Η αξία της έρευνας

Ελλείψει αναλυτικότερων επίσημων στατιστικών στοιχείων, σε αρκετές περιπτώσεις συμβαίνει η εξειδικευμένη έρευνα να επιτρέπει την καλύτερη κατανόηση της εθνοτικής ανισότητας και των αιτιών της, είτε γιατί οι ερευνητές μπορούν να εξασφαλίζουν άδεια πρόσβασης σε αναλυτικότερα υπάρχοντα επίσημα δεδομένα σχετικά με την εθνοτική/εθνική προέλευση από εκείνα που συνήθως δημοσιοποιούνται είτε γιατί οι ερευνητές μπορούν να ενσωματώνουν στα δικά τους δείγματα μεταβλητές σχετικά με την εθνοτική/εθνική προέλευση. Η εξειδικευμένη έρευνα μπορεί να καλύψει τα κενά στις γνώσεις μας σχετικά με τα βιώματα ρατσισμού και διακριτικής μεταχείρισης των θυμάτων, αναδεικνύοντας στοιχεία που αλλιώς δεν φτάνουν εύκολα στο ευρύ κοινό μέσω των δικαστικών υποθέσεων. Οι περιπτώσεις που αναφέρονται από τα θύματα συνθέτουν μια αποσπασματική μόνο εικόνα του προβλήματος του ρατσισμού και των διακρίσεων, καθώς υπάρχουν πολλές κοινωνικές και θεσμικές δυνάμεις που επηρεάζουν την πιθανότητα καταγγελίας τους από τα θύματα. Ως εκ τούτου, μια μέθοδος για την άντληση περισσότερων πληροφοριών είναι η πραγματοποίηση μελετών με αντικείμενο εκείνες τις κοινωνικές ομάδες που είναι πιο ευάλωτες στις διακρίσεις. Στο κεφάλαιο 3 που αναφέρεται στην απασχόληση σημειώνεται ότι κατά τη διάρκεια του 2005 πραγματοποιήθηκαν παρόμοιες μελέτες σε έξι διαφορετικά κράτη μέλη, πολύ περισσότερες από όσες αναφέρθηκαν τα προηγούμενα χρόνια.

Μια άλλη μορφή έρευνας που αναφέρθηκε το 2005 είναι οι δοκιμαστικοί έλεγχοι για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης, στο πλαίσιο των οποίων ανατίθεται σε ζεύγη ατόμων με τα ίδια προσόντα, το ένα εκ των οποίων προέρχεται από μειονοτικό υπόβαθρο και το άλλο από τον κυρίως πληθυσμό, να ζητήσουν εργασία

ή στέγη. Ο σημαντικότερος χρηματοδότης ελέγχων αυτού του είδους στον τομέα της απασχόλησης είναι η ΔΟΕ, η οποία στο πρόσφατο παρελθόν πραγματοποίησε η ίδια ελέγχους σε πέντε ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες με τη σειρά τους χρησιμοποιήθηκαν ως πρότυπο για την πραγματοποίηση αντίστοιχων ελέγχων σε άλλες χώρες. Στην περυσινή ετήσια έκθεση του EUMC γινόταν αναφορά σε πολλούς δοκιμαστικούς ελέγχους για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης, οι οποίοι πραγματοποιήθηκαν κυρίως από δημοσιογράφους σε σχετικά μικρή κλίμακα. Εφέτος αναφέρθηκαν πολύ λιγότεροι έλεγχοι αυτού του τύπου. Παρ' όλα αυτά, αναφέρθηκαν σημαντικές εξελίξεις σε δύο χώρες που απείχαν από το προηγούμενο πρόγραμμα ελέγχων της ΔΟΕ, τη Σουηδία και τη Γαλλία. Οι αρχές και των δύο αυτών χωρών τα προηγούμενα χρόνια δεν είχαν δεχθεί να συμμετάσχουν σε τέτοιου είδους πειράματα, για διαφορετικούς λόγους. Ωστόσο, το 2005 και οι δύο κυβερνήσεις ζήτησαν από τη ΔΟΕ να πραγματοποιήσει πρόγραμμα δοκιμαστικών ελέγχων σε διάφορες πόλεις, τα αποτελέσματα των οποίων επρόκειτο να ανακοινωθούν στις εν λόγω χώρες το 2006. Η εξέλιξη αυτή μπορεί να αποτελεί περαιτέρω ένδειξη της επίσημης αναγνώρισης της ανάγκης για σοβαρή αντιμετώπιση του προβλήματος των διακρίσεων στην απασχόληση, και της σπουδαιότητας της συλλογής δεδομένων σχετικά με αυτό. Ομοίως, όσον αφορά τον τομέα της πρόσβασης στη στέγαση, στο κεφάλαιο 4 της ετήσιας έκθεσης σημειώνεται ότι το ενδεχόμενο πραγματοποίησης ελέγχων αυτού του τύπου εξετάζεται από τις σουηδικές αρχές, ενώ παρόμοιοι έλεγχοι πραγματοποιήθηκαν ήδη το 2005 από ερευνητές στην Ιταλία και τη Γαλλία, από τους οποίους προέκυψε ότι οι μετανάστες εξακολουθούν να υφίστανται διακριτική μεταχείριση από ιδιοκτήτες και μεσιτικά γραφεία. Η πραγματοποίηση ελέγχων παραμένει πολύτιμη μέθοδος για την προσέλευση του ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης σε ένα πρόβλημα οι διαστάσεις του οποίου παραμένουν σε μεγάλο βαθμό κρυφές, και σε ορισμένες χώρες τα αποτελέσματα των ελέγχων αυτού του τύπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο νομικών διαδικασιών.

Αντιμετώπιση του διαχωρισμού

Ο διαχωρισμός είναι ένα θέμα που μνημονεύεται τόσο στο κεφάλαιο της ετήσιας έκθεσης που αναφέρεται στον τομέα της εκπαίδευσης όσο και στο κεφάλαιο που αναφέρεται στον τομέα της στέγασης. Το θέμα του μερικού ή ακόμη και του πλήρους διαχωρισμού στην εκπαίδευση εξακολουθεί να βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος σε πολλά μέρη της ΕΕ. Όπως σημειώνεται στο κεφάλαιο 5 που αναφέρεται στην εκπαίδευση, από την ανάλυση και την επισκόπηση της πανευρωπαϊκής έρευνας PISA για την απόδοση της εκπαίδευσης και άλλων ερευνών το 2005 προκύπτει το σαφές συμπέρασμα ότι τα σχολικά συστήματα που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στη διαφοροποίηση και το διαχωρισμό παράγουν και αναπαράγουν ανισότητα. Από το διαχωρισμό και άλλες μορφές διακρίσεων πλήττονται ιδιαίτερα οι Ρομά σε αρκετά κράτη μέλη. Παρόλο που ελήφθησαν μέτρα για τον περιορισμό φαινομένων διαχωρισμού, διακρίσεων και υστερουσών μαθησιακών επιδόσεων, η κατάσταση των μαθητών Ρομά παραμένει επισφαλής και θα εξακολουθεί να χρήζει περαιτέρω προσοχής για πολλά χρόνια ακόμη.

Το θέμα του διαχωρισμού ανακύπτει επίσης στο κεφάλαιο 4 που αναφέρεται στον τομέα της στέγασης. Οι ομάδες μεταναστών και μειονοτήτων υπερεκπροσωπούνται σε υποβαθμισμένους χώρους διαμονής, η συγκέντρωση των οποίων είναι μεγάλη σε σχετικά διαχωρισμένες γεωγραφικές περιοχές, γεγονός που συχνά απηχεί όχι μόνον έλλειψη πρόσβασης σε πόρους αλλά ενεργή διακριτική μεταχείριση εκ μέρους όσων ελέγχουν την πρόσβαση στις περιοχές αυτές. Ωστόσο, ενώ η ανάγκη για ανάληψη ενεργητικών κοινωνικών πολιτικών κατά του διαχωρισμού αναγνωρίζεται γενικά ως κοινωνικά επιθυμητή στον τομέα της εκπαίδευσης, η εικόνα είναι πιο σύνθετη στον τομέα της στέγασης, ως ένα βαθμό γιατί μερικές φορές οι μειονότητες θεωρούν ότι η διαβίωση μεταξύ σημαντικών συγκεντρώσεων ομοίων τους μπορεί να τους παρέχει έναν βαθμό ασφάλειας κατά εκδηλώσεων ρατσισμού. Το 2005 σε τρία τουλάχιστον κράτη μέλη αναφέρθηκαν ενεργές πολιτικές μη εθελούσιας κοινωνικής μίξης από εθνικές/τοπικές αρχές ή οργανισμούς στέγασης, με σκοπό την ενίσχυση της «ένταξης» ή της «κοινωνικής ισορροπίας». Ωστόσο, όπως συμπέραναν οι συντάκτες της συγκριτικής έκθεσης του EUMC για τη στέγαση ⁹ που δημοσιεύτηκε το 2005, η ορθότητα αυτών των πολιτικών δεν είναι καθόλου σαφής. Πέραν όλων των άλλων, η ιδέα της «ένταξης» μέσω της χρήσης τέτοιου είδους μεθόδων μπορεί να λάβει εξαιρετικά πολιτικοποιημένο χαρακτήρα. Η συγκριτική έκθεση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι σε επίπεδο γειτονιάς ελλοχεύει ο κίνδυνος να χρησιμοποιηθεί η δυναμική «μίξη πληθυσμών» από τους φορείς χάραξης πολιτικής ως μέσο ελέγχου των μειονοτήτων και αφομοίωσής τους σε μία καθ' υπόθεση ενιαία, καθολικά επικρατούσα κουλτούρα και πολιτική ιδεολογία. Η έκθεση δεν διαπίστωσε την ύπαρξη συγκεκριμένων στοιχείων που να δικαιολογούν την μη εθελούσια χωροταξική μίξη ως ενδεδειγμένη οδό για την κοινωνική ένταξη.

Οι ταραχές στα προάστια των γαλλικών πόλεων που εκδηλώθηκαν στα τέλη του 2005 μπορούν να θεωρηθούν ως άμεσο αποτέλεσμα μακροχρόνιων προτύπων διαχωρισμού. Όπως περιγράφεται στο κεφάλαιο 4 που αναφέρεται στον τομέα της στέγασης, διάφορες μελέτες δείχνουν ότι ο αλλοδαπός πληθυσμός υπερεκπροσωπείται σημαντικά στις λεγόμενες «προβληματικές αστικές περιοχές», όπου η ανεργία των νέων φτάνει στα επίπεδα του 40 %. Παρά το γεγονός ότι στα θέματα στέγασης δόθηκε υψηλή προτεραιότητα, αναφέρθηκε αύξηση του κοινωνικού αποκλεισμού λόγω της χωροθέτησης μεγάλων περιφερειακών οικιστικών συγκροτημάτων μακριά από θέσεις απασχόλησης και άλλες εγκαταστάσεις¹⁰. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο μνημονεύεται έρευνα που αναδεικνύει την ψαλίδα ανάμεσα στις συνθήκες στέγασης των μεταναστών και των γάλλων υπηκόων. Για παράδειγμα, ο μισός πληθυσμός αφρικανικής προέλευσης ζει «υπό πολύ άσχημες συνθήκες στέγασης», ενώ το αντίστοιχο

⁹ <http://eumc.eu.int/eumc/material/pub/comparativestudy/CS-Housing-en.pdf> (11.05.2006).

¹⁰ Edgar, B. (2005), *Policy measures to ensure access to decent housing for migrants and ethnic minorities* (μέτρα πολιτικής για τη διασφάλιση της πρόσβασης μεταναστών και εθνικών μειονοτήτων σε αξιοπρεπή στέγαση), Joint Centre for Scottish Housing Research, Ευρωπαϊκή Επιτροπή - ΓΔ Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και ισότητα ευκαιριών.

ποσοστό για τον γαλλικό πληθυσμό είναι 11 %, ¹¹ και οι μετανάστες, ιδίως όσοι προέρχονται από την περιοχή του Μαγκρέμπ, έχουν πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες να στεγάζονται υπό συνθήκες συνωστισμού, ενώ η οικιστική τους κινητικότητα οριοθετείται εντός μικρότερης περιμέτρου σε σχέση με τον εθνικό πληθυσμό. ¹²

Πολυμορφία των πρακτικών σχετικά με τα θρησκευτικά σύμβολα

Το ζήτημα της απαγόρευσης ή μη της επίδειξης θρησκευτικών συμβόλων τόσο στο χώρο της εκπαίδευσης όσο και στο χώρο της απασχόλησης είχε ως αποτέλεσμα τη θέσπιση νέας νομοθεσίας και το άνοιγμα νέων κύκλων συζήτησης κατά το 2005. Όσον αφορά την εκπαίδευση, οι πολιτικές των κρατών μελών ποικίλουν, από την απαγόρευση επίδειξης κάθε θρησκευτικού συμβόλου στα δημόσια σχολεία σε εθνικό επίπεδο, έως την απόλυτη ελευθερία μαθητών και εκπαιδευτικών να φέρουν οποιοδήποτε θρησκευτικό σύμβολο επιθυμούν. Κάπου στο μέσο κινούνται πολιτικές που επαφίουν τη λήψη των σχετικών αποφάσεων σε ομοσπονδιακά κράτη ή επιμέρους σχολεία, ή που απαγορεύουν μόνο συγκεκριμένα θρησκευτικά σύμβολα ενώ κάποια άλλα δεν θεωρούνται αντικείμενο ρύθμισης. Θεωρητικά, η απαγόρευση θρησκευτικών συμβόλων μπορεί να χαρακτηριστεί ως έμμεση διάκριση εάν δεν συνοδεύεται από επαρκή αιτιολόγηση, κάτι που στην πράξη επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Όσον αφορά τον τομέα της απασχόλησης, σε ένα κράτος μέλος (Δανία) η απόφαση του ανώτατου δικαστηρίου της χώρας έδωσε τέλος σε μια μακρά διαμάχη σχετικά με το δικαίωμα ενός σούπερ μάρκετ να απολύσει εργαζόμενη που φορούσε μαντίλα για θρησκευτικούς λόγους. Το δικαστήριο έκρινε ότι η απόλυση ήταν δικαιολογημένη και δεν συνιστούσε διάκριση. Σε ένα άλλο κράτος μέλος (Κάτω Χώρες) ελήφθη απόφαση σύμφωνα με την οποία η απόρριψη μιας αιτούσης εργασία σε ισλαμικό σχολείο λόγω της *άρνησής* της να φορέσει μαντίλα στην εργασία της δεν είχε νομικό έρεισμα.

Οι πολύ διαφορετικές προσεγγίσεις όσον αφορά την αντιμετώπιση της χρήσης της μαντίλας στα σχολεία ή στους χώρους εργασίας από τα διάφορα κράτη μέλη φαίνεται να απηχούνται από μια εξίσου μεγάλη διαφοροποίηση από χώρα σε χώρα στη στάση της κοινής γνώμης στο θέμα αυτό. Σύμφωνα με παγκόσμια έρευνα στάσεων που πραγματοποιήθηκε το 2005 σε 17 χώρες, στο ερώτημα εάν η απαγόρευση της μουσουλμανικής μαντίλας είναι «καλή ιδέα», το 78 % των γάλλων ερωτηθέντων απάντησε θετικά σε σύγκριση με μόλις το 29 % των βρετανών, ενώ οι υπόλοιπες χώρες της ΕΕ κυμαίνονται μεταξύ των δύο αυτών ποσοστών. ¹³

¹¹ GELD (Groupe d'Etude et de Lutte contre les discriminations) 2001, Les discriminations raciales et ethniques dans l'accès au logement social" Note de synthèse n.3.

¹² INSEE, Enquête logement 2002.

¹³ 17 Nation Pew Global Attitudes Survey, Nation Pew Global Attitudes Project, Ουάσινγκτον, Ιούλιος 2005: <http://www.pewglobal.org> (11.05.2006).

Νομικό καθεστώς, ισότητα και ευάλωτος χαρακτήρας

Το θέμα του νομικού καθεστώτος σχετίζεται άμεσα με τα ζητήματα ένταξης και ισότητας που απασχολούν τους μετανάστες και τις μειονότητες. Η πρόσβαση στην αγορά εργασίας συνδέεται άμεσα με το είδος άδειας εργασίας ή διαμονής που κατέχει κάθε μετανάστης εργαζόμενος. Επίσης μπορεί να τίγονται και άλλα δικαιώματα – για παράδειγμα, το 2005 επανήλθε στην επικαιρότητα το θέμα των εργαζομένων που δεν διαθέτουν αυστριακή ιθαγένεια, οι οποίοι διά νόμου δεν επιτρέπεται να εκλέγονται σε συμβούλια εργαζομένων στην Αυστρία. Το νομικό καθεστώς καθορίζει εάν στους μετανάστες επιτρέπεται να αλλάξουν εργοδότη ή κλάδο της οικονομίας. Ακόμα και σε περιπτώσεις που υπήκοοι τρίτων χωρών διαμένουν νόμιμα και μόνιμα σε ένα κράτος μέλος, διάφοροι νόμοι και κανονισμοί θέτουν περιορισμούς στα δικαιώματά τους όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση. Αν και οι υπήκοοι τρίτων χωρών δεν μπορεί να αποκλείονται από ευκαιρίες απασχόλησης λόγω, για παράδειγμα, της εθνοτικής προέλευσης ή του θρησκευματός τους, μπορεί, ωστόσο, να αποκλείονται βάσει του καθεστώτος της ιθαγένειάς τους στις περιπτώσεις συγκεκριμένων κατηγοριών θέσεων εργασίας, κυρίως στον δημόσιο τομέα. (Στη Γαλλία, για παράδειγμα, περίπου 7 εκατομμύρια θέσεις εργασίας – περισσότερο από το ένα τέταρτο του εργατικού δυναμικού – παραμένουν κλειστές για κάποιους, ή για όλους, τους αλλοδαπούς.) Ούτε είναι ελεύθεροι να αναζητήσουν εργασία σε άλλο κράτος μέλος.

Στο πλαίσιο των νομικών περιορισμών στην πρόσβαση στην απασχόληση και του ευάλωτου χαρακτήρα ορισμένων μεταναστών εργαζομένων που υπόκεινται σε νομικούς περιορισμούς, επιστάται η προσοχή στη συνάφεια της οδηγίας 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες. Σύμφωνα με την οδηγία αυτή, οι επί μακρόν διαμένοντες έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας υπό τους ίδιους όρους με τους ημεδαπούς (με την εξαίρεση δραστηριοτήτων που αφορούν την άσκηση δημόσιας εξουσίας). Η οδηγία ορίζει ότι οι επί μακρόν διαμένοντες δικαιούνται τους ίδιους όρους απασχόλησης και εργασίας με τους ημεδαπούς, και προβλέπει επίσης περιορισμένο δικαίωμα κινητικότητας μεταξύ των κρατών μελών για τους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες. Η προθεσμία για την εφαρμογή αυτής της οδηγίας έληγε τον Ιανουάριο του 2006 - ωστόσο, έως τα τέλη του 2005 λιγότερα από τα μισά κράτη μέλη είχαν γνωστοποιήσει τη μεταφορά της στην Επιτροπή.

Το 2005 υπήρξαν αρκετές αναφορές σχετικά με ομάδες μεταναστών εργαζομένων που εργάζονται υπό συνθήκες νομικών περιορισμών, ενδεχομένως υπό καθεστώς υπεργολαβίας, η δυνατότητα των οποίων να προβάλλουν αντίσταση σε ακραίες μορφές εκμετάλλευσης είναι περιορισμένη. Οι μετανάστες και οι πρόσφυγες χωρίς μόνιμο καθεστώς συχνά εργάζονται σε διαφορετική αγορά εργασίας, στο πλαίσιο της οποίας δεν ανταγωνίζονται με τον κυρίως πληθυσμό για τις συγκεκριμένες θέσεις εργασίας. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι συμβατικές μορφές προστασίας κατά των διακρίσεων είναι σχεδόν άνευ σημασίας. Ως αλλοδαποί, ενδεχομένως δεν γνωρίζουν τους τοπικούς κανόνες και νόρμες για τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας και όταν βρίσκονται υπό συνθήκες νομικών περιορισμών η δυνατότητά τους να προβάλλουν αντιρρήσεις σε πιο υποβαθμισμένες συνθήκες εργασίας είναι

πιο περιορισμένη. Ορισμένες φορές η κατάσταση επιδεινώνεται από ενέργειες των ίδιων των κυβερνήσεων, όπως στην Ιταλία, όπου το 2005 αναφέρθηκαν νομοθετικές τάσεις προς την κατεύθυνση του αποκλεισμού των μεταναστών από την «κανονική» αγορά εργασίας. Περαιτέρω, υπάρχουν περιπτώσεις κυβερνήσεων που επιτείνουν άμεσα και σκοπίμως τον ευάλωτο χαρακτήρα ομάδων εργαζομένων που υπόκεινται σε νομικούς περιορισμούς, όπως στην περίπτωση των νέων επίσημων συμβάσεων των οικιακών βοηθών στην Κύπρο, οι οποίες απαγορεύουν στους εν λόγω εργαζομένους να μετέχουν σε συνδικαλιστικές οργανώσεις ή πολιτικές δραστηριότητες επί ποινή αυτόματης ανάκλησης της άδειας εργασίας και διαμονής τους. Από αυτή την άποψη πρέπει να σημειωθεί ότι η οδηγία 2003/109/ΕΚ του Συμβουλίου προβλέπει ότι *επί μακρόν* διαμένοντες απολαμβάνουν ίσης μεταχείρισης όσον αφορά την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και της εγγραφής και συμμετοχής σε οργάνωση εργαζομένων.

Κατά τη διάρκεια του 2005 σημειώθηκαν γεγονότα που είχαν ως αποτέλεσμα να υπογραμμιστεί από παρατηρητές η σημασία της τήρησης ελάχιστων προτύπων όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας των μεταναστών προς αποφυγή εμφάνισης ρατσιστικού λόγου. Σε δύο περιπτώσεις κατά τη διάρκεια του 2005 σε δύο διαφορετικές χώρες όπου υπήρξαν παρόμοια περιστατικά χρησιμοποίησης ομάδων αλλοδαπών εργαζομένων με σκοπό την υποκατάσταση και την περικοπή μισθών και τη συμπίεση δικαιωμάτων ημεδαπών εργαζομένων, διατυπώθηκαν ανησυχίες για τις συνέπειες του γεγονότος αυτού στην υπόθαλψη αρνητικών συναισθημάτων κατά των μεταναστών. Σε μία από τις χώρες αυτές, την Ιρλανδία, το εθνικό οικονομικό κοινωνικό συμβούλιο (National Economic Social Council – NESC) αναγνωρίζει τον κίνδυνο που εγκυμονεί η ενδεχόμενη ενίσχυση της αρνητικής στάσης έναντι των μεταναστών και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η τήρηση και βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών όρων είναι αποτελεσματικότερος τρόπος για την αποσόβηση αυτής της αρνητικής δυναμικής από την αποτροπή της άφιξης των ίδιων των μεταναστών.¹⁴

Υπέρβαση των συμβατικών τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων

Στα θεματικά κεφάλαια της ετήσιας έκθεσης γίνεται αναφορά σε ευρύ φάσμα μέτρων κατά των διακρίσεων που εφαρμόστηκαν από κράτη μέλη της ΕΕ το 2005 με σκοπό τη βελτίωση της κοινωνικοοικονομικής αλλά και της πολιτικής θέσης των μεταναστών και των μειονοτήτων. Επίσης, στην έκθεση επισημαίνονται ορισμένες καλές πρακτικές ένταξης οι οποίες υπερβαίνουν τις συμβατικές αντιλήψεις όσον αφορά τους τρόπους καταπολέμησης των διακρίσεων. Για παράδειγμα, αξίζει να σημειωθεί ότι στην Ελλάδα, το κόμμα του ΠΑΣΟΚ κάλεσε, και μάλιστα εξέλεξε, υπηκόους τρίτων χωρών να γίνουν μέλη του κόμματος και των κεντρικών οργάνων του. Ένα άλλο θεματικό πεδίο των μέτρων ένταξης το

¹⁴ National Economic Social Council (2005) NESC Strategy 2006: People, Productivity and Purpose (Στρατηγική του NESC για το 2006: Άνθρωποι, παραγωγικότητα και σκοπός), αριθ. 114.

2005 ήταν ο ρόλος του Ισλάμ στις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Στη Γαλλία, συστάθηκε το «Fondation pour les oeuvres de l'Islam en France», ένα ιδιωτικό ίδρυμα που χρηματοδοτείται μέσω ιδιωτικών δωρεών. Τα κεφάλαια που συγκεντρώνει το ίδρυμα θα αξιοποιηθούν για την ανέγερση τζαμιών και την εκπαίδευση γάλλων ιμάμηδων, κάτι που θεωρείται σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας ευρωπαϊκής εκδοχής του Ισλάμ. Στην Ιταλία συγκροτήθηκε συμβουλευτικό σώμα σε θέματα που αφορούν το ιταλικό Ισλάμ, με επικεφαλής τον υπουργό Εσωτερικών για την προώθηση του θεσμικού διαλόγου με τις μουσουλμανικές κοινότητες στην Ιταλία και τη βελτίωση των γνώσεων γύρω από τα προβλήματα ένταξης.

Ένας άλλος τρόπος υπέρβασης των συμβατικών πρακτικών καταπολέμησης των διακρίσεων είναι η παρότρυνση των επιχειρήσεων από τις εθνικές αρχές ή τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης να προάγουν την ευαισθητοποίηση και τις πρακτικές για την καταπολέμηση των διακρίσεων μέσω μέτρων «συμβατικής συμμόρφωσης». Το 2005 αναφέρθηκαν δύο σχετικές εξελίξεις. Στη Σουηδία, θεσπίστηκε πολιτική που προβλέπει τη συμπερίληψη διατάξεων κατά των διακρίσεων στις δημόσιες συμβάσεις, στο πλαίσιο της οποίας όλοι οι ανάδοχοι που συμβάλλονται με τον Δήμο της Στοκχόλμης υποχρεούνται να λειτουργούν σύμφωνα με κριτήρια κατά των διακρίσεων κατά την εκτέλεση των συμβάσεων. Για παράδειγμα, εάν κριθεί ότι δεν συμμορφώνονται με τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων δεν είναι επιλέξιμοι για τη σύναψη μελλοντικών συμβάσεων με τη δημοτική αρχή. (Ακόμη μία πρωτοβουλία στη Στοκχόλμη αφορά τη συμπερίληψη όρων κατά των διακρίσεων σε άδειες διάθεσης οиноπνευματωδών που χορηγούνται σε εστιατόρια.) Στο Ηνωμένο Βασίλειο έξι αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης της περιφέρειας West Midlands προχώρησαν στη συλλογική αναθεώρηση του κοινού προτύπου για την ισότητα στις δημόσιες συμβάσεις, το οποίο επιτρέπει στις τοπικές αρχές να αξιολογούν εάν οι παροχείς υπηρεσιών που υποβάλλουν προσφορά για τη σύναψη σύμβασης με την εκάστοτε αρχή μπορούν να αποδείξουν τη συμμόρφωσή τους με τη νομοθεσία για τη φυλετική ισότητα και την ισότητα των φύλων και των ατόμων με αναπηρία. Το κοινό πρότυπο συνεπάγεται ότι οι εργοδότες δεν χρειάζεται να προβαίνουν κατ' ανάγκη σε περαιτέρω ενέργειες όταν συναλλάσσονται με διαφορετικές τοπικές αρχές.¹⁵

¹⁵ Το έγγραφο μπορεί να μεταφορτωθεί από τη διεύθυνση:
http://www.cre.gov.uk/council_contracts.pdf (09.03.2006).

9. Συστάσεις

Γενική παρατήρηση

Συνολικά, το 2006, η κατάσταση δεν έχει μεταβληθεί σε σχέση με τις συστάσεις που διατύπωσε το EUMC στην Ετήσια Έκθεση 2005 - Μέρος 2. Ως εκ τούτου, το EUMC εξακολουθεί να ζητά τη θέσπιση πιο αποτελεσματικών και ολοκληρωμένων συστημάτων συλλογής δεδομένων από την πλειονότητα των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, περιλαμβανομένων μηχανισμών παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης. Μια περισσότερο θετική διαπίστωση του EUMC είναι ότι η οδηγία για τη φυλετική ισότητα (2000/43/EK) αρχίζει να έχει κάποιο αντίκτυπο στον τρόπο σκέψης των φορέων χάραξης πολιτικής όσον αφορά την αναγκαιότητα συλλογής δεδομένων για τη στήριξη της αξιολόγησης και της επίδρασης των διατάξεων στην εθνική νομοθεσία και στα μέτρα υποστήριξης.

Βελτίωση του συντονισμού των πολιτικών για την αντιμετώπιση του ελλείμματος δεδομένων

Το EUMC είναι της άποψης ότι οι διυπηρεσιακές ομάδες εργασίας που ασχολούνται με θέματα ρατσισμού πρέπει να συντονίσουν τις δραστηριότητές τους ώστε να συμπεριλαμβάνονται σε αυτές ο/οι εθνικός(-οί) φορέας(-εις) που είναι αρμόδιος(-οι) για τη συλλογή και την ανάλυση δεδομένων σχετικά με το ρατσισμό, όπως οι εθνικές στατιστικές υπηρεσίες, στατιστικές ομάδες μονάδων πολιτικής, οι φορείς φυλετικής ισότητας ή κάτι ανάλογο. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση πρέπει να είναι ο κανόνας στη χάραξη πολιτικής και τη διάθεση επαρκών πόρων.

Το EUMC είναι επίσης της άποψης ότι οι κυβερνήσεις πρέπει να ορίσουν ή να θεσπίσουν μηχανισμό συντονισμού για τα σχετικά με τον ρατσισμό δεδομένα. Ο εν λόγω μηχανισμός συντονισμού θα λειτουργεί ως ενιαίο σημείο εξυπηρέτησης (one stop shop) για όλα τα σχετικά με τον ρατσισμό διαθέσιμα εθνικά δεδομένα τα οποία συλλέγονται από διάφορες επίσημες πηγές καθώς και αξιόπιστες ανεπίσημες πηγές που διαθέτουν κρατική υποστήριξη/αναγνώριση.

Επίσης, στην περίπτωση που τα καθήκοντα της συλλογής και της ανάλυσης δεδομένων σχετικά με τον ρατσισμό δεν έχουν ανατεθεί σε ειδικό φορέα ή φορείς, αυτά πρέπει να ανατεθούν σε κατάλληλο φορέα ή φορείς όπως είναι οι εθνικές στατιστικές υπηρεσίες, μονάδες πολιτικής, φορείς φυλετικής ισότητας ή κάτι ανάλογο.

Κατάρτιση σε εθνικό επίπεδο για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με τις φυλετικές διακρίσεις και τη ρατσιστική βία

Το EUMC είναι της άποψης ότι οι κυβερνήσεις της ΕΕ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρέπει να προαγάγουν την κατάρτιση στη συλλογή δεδομένων στους καίριους

τομείς των πολιτικών για την απασχόληση, την εκπαίδευση, τη στέγαση και τη ρατσιστική βία, μεταξύ άλλων. Είναι επίσης της άποψης ότι πρέπει να εκπονηθούν προγράμματα κατάρτισης για την ανάπτυξη εμπειρογνομosύνης και την ενθάρρυνση κοινών προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών σε εθνικό επίπεδο για υποβολή εκθέσεων, με την υποστήριξη του υπό σχεδιασμό εγχειριδίου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τη μέτρηση των διακρίσεων.

Δοκιμαστικοί έλεγχοι για διακριτική μεταχείριση

Το EUMC ζητά από τα κράτη μέλη που δεν το έχουν πράξει ήδη να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα της ΔΟΕ και να αξιοποιήσουν την εμπειρογνομosύνη της ΔΟΕ σε ό,τι αφορά τους δοκιμαστικούς ελέγχους για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης στον τομέα της απασχόλησης.

Το EUMC ζητά από τα κράτη μέλη να προβούν στην κατάρτιση ατόμων για τη διενέργεια δοκιμαστικών ελέγχων για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης. Επίσης τα κράτη μέλη πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο συγκρότησης μονάδων ειδικευμένων στην πραγματοποίηση δοκιμαστικών ελέγχων για την ανάπτυξη της εμπειρογνομosύνης και την ικανότητας που απαιτούνται για τη διενέργεια δοκιμαστικών ελέγχων για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης κατά συστηματικό και τακτικό τρόπο. Οι κύριοι τομείς πολιτικής για την πραγματοποίηση δοκιμαστικών ελέγχων είναι η απασχόληση και η εργασία, η εκπαίδευση, η στέγαση και η διαμονή, η υγειονομική περίθαλψη και η πρόσβαση σε προϊόντα και υπηρεσίες.

Θετική δράση

Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα επιτρέπει την ανάληψη θετικής δράσης για τη διασφάλιση πλήρους ισότητας στην πράξη. Ως θετική δράση νοείται ουσιαστικά η διατήρηση ή η υιοθέτηση ειδικών μέτρων για την αποτροπή ή την αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που συνδέονται με τη φυλετική ή την εθνοτική προέλευση.

Το EUMC ζητά από τα κράτη μέλη να καταστήσουν τα μέτρα θετικής δράσης αναπόσπαστη συνιστώσα των πολιτικών τους για τη φυλετική ισότητα, να σκιαγραφούν τους τύπους δράσεων και να υποβάλλουν και να δημοσιοποιούν περιοδικές εκθέσεις σχετικά με τον αντίκτυπο των μέτρων που λαμβάνονται.

Τα κράτη μέλη πρέπει επίσης να διεξάγουν εκστρατείες ενημέρωσης προκειμένου να καταστούν κατανοητοί οι λόγοι που υπαγορεύουν την ανάληψη θετικής δράσης και να προαχθεί η καλύτερη και ευρύτερη κατανόηση της έννοιας, της εφαρμογής της στην πράξη και των οφελών της.

Πρακτικές που αφορούν θρησκευτικά σύμβολα

Το EUMC θεωρεί ότι είναι σημαντικό τα κράτη μέλη, ανεξάρτητα από την πολιτική που επιλέγουν, να εξηγούν με σαφήνεια και κατά τρόπο που δεν συνεπάγεται τον στιγματισμό των ενδιαφερόμενων ατόμων ή των κοινοτήτων στις οποίες ανήκουν τους λόγους που υπαγορεύουν την εκάστοτε πολιτική και τα ευρύτερα οφέλη για το κοινωνικό σύνολο.

Το EUMC είναι της άποψης ότι τα κράτη μέλη πρέπει να εξετάσουν τις πολιτικές τους για τα θρησκευτικά σύμβολα με γνώμονα να διασφαλιστεί ότι οι εν λόγω πολιτικές είναι συνεπείς με τη νομοθεσία και τις αρχές της απαγόρευσης των διακρίσεων και της ισότητας.

Το EUMC είναι περαιτέρω της άποψης ότι τα κράτη μέλη πρέπει να διεξάγουν έρευνα και παρακολούθηση για την αξιολόγηση του αντίκτυπου αυτών των πολιτικών στους τομείς της εκπαίδευσης και της απασχόλησης και στους ευρύτερους στόχους της πολιτικής για την κοινοτική συνοχή και την κοινωνική ενσωμάτωση. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης του αντίκτυπου πρέπει να δημοσιοποιούνται και να χρησιμοποιούνται όποτε χρειάζεται για την αναθεώρηση της πολιτικής.

Κατάσταση των μεταναστών

Το EUMC ενώνει τη φωνή του με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ζητά από τα κράτη μέλη να μεταφέρουν την οδηγία 2003/109/EK του Συμβουλίου σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες και εφιστά την προσοχή στο γεγονός ότι η προθεσμία για την εφαρμογή της οδηγίας αυτής έληγε τον Ιανουάριο του 2006 και ότι έως τα τέλη του 2005 λιγότερα από τα μισά κράτη μέλη είχαν γνωστοποιήσει τη μεταφορά της στην Επιτροπή.

Συνεργασία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κοινοτικών συμβουλευτικών φορέων και εθνικών κοινοβουλίων

Το EUMC είναι της άποψης ότι υπάρχουν περιθώρια για να διασφαλιστεί πιο στοχευμένη παροχή εμπειρογνωμοσύνης και πείρας από τις τοπικές και περιφερειακές αρχές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προς διευκόλυνση των ελεγκτικών καθηκόντων του. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρέπει επομένως να εξετάσει το ενδεχόμενο της συμμετοχής αρμόδιων μελών της Επιτροπής των Περιφερειών και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σε ορισμένες από τις άτυπες διακομματικές ομάδες του.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρέπει να εξασφαλίσει τη συμμετοχή μελών της Επιτροπής των Περιφερειών και της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής στις ακροάσεις του που αφορούν τον ρατσισμό και να δώσει

μεγαλύτερη έμφαση στον αντίκτυπο της υλοποίησης των πολιτικών σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρέπει επίσης να εξετάσει το ενδεχόμενο συζήτησης του θέματος της συλλογής δεδομένων και των συνοδευτικών πολιτικών για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων στο πλαίσιο των τακτικών μεικτών κοινοβουλευτικών συνεδριάσεων με εθνικά κοινοβούλια.

Εθνικά σχέδια δράσης κατά του ρατσισμού

Το EUMC είναι της άποψης ότι όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να εκπονήσουν και να εφαρμόσουν εθνικά σχέδια δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και της σχετιζόμενης μισαλλοδοξίας, και ότι όσα κράτη έχουν ήδη θεσπίσει εθνικά σχέδια δράσης προ τριών ή περισσότερων ετών πρέπει να εξετάσουν και να αξιολογήσουν τον αντίκτυπο των σχεδίων με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους.

Τα εθνικά σχέδια δράσης κατά του ρατσισμού πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο διωπουργικού συντονισμού, διαβούλευσης με την κοινωνία των πολιτών και τους κοινωνικούς εταίρους και τακτικής αναθεώρησης. Πρέπει να περιλαμβάνουν ειδικό σκέλος για τη συλλογή δεδομένων και να συνδέονται με και να επιλαμβάνονται, κατ' ελάχιστον, των ακόλουθων τομέων πολιτικής:

- απαγόρευση των διακρίσεων και ισότητα·
- κοινωνική ενσωμάτωση·
- κοινοτική συνοχή·
- ένταξη·
- φύλο·
- εκπαίδευση· και
- εθνικά σχέδια δράσης για την απασχόληση στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής απασχόλησης

Τα κράτη πρέπει να υποβάλλουν και να δημοσιοποιούν έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνουν όσον αφορά την εκπόνηση εθνικού σχεδίου δράσης κατά του ρατσισμού. Επίσης, στην περίπτωση που έχουν θεσπίσει σχέδια δράσης, τα κράτη πρέπει να υποβάλλουν ετήσια έκθεση υλοποίησης σχετικά με τις πτυχές και τον αντίκτυπο της πολιτικής τους. Οι εκθέσεις αυτές πρέπει επίσης να παρουσιάζονται ενώπιον του Κοινοβουλίου και να τίθενται στη διάθεση του κοινού.